

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**EVLİ BİREYLERİN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI, EVLİLİK UYUMU VE
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI ARASINDAKİ YORDAYICI İLİŞKİLER**

Zübeyde İLMEN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah SÜRÜCÜ

Konya 2020

ÖNSÖZ

Bu araştırmada evli bireylerde psikolojik doğum sırasının, psikolojik sağlıklı ve evlilik uyumu arasındaki yordayıcı ilişkiler incelenmiştir. Son yıllarda boşanmaların artmasıyla birlikte evlilik uyumu üzerine ülkemizde ve dünyada birçok araştırma yapılmıştır. Bireylerin evlilik uyumunda birçok etkenin yanı sıra bireyin karakter özelliklerinin de önemi görülmektedir. Karakter gelişimini çocukluk dönemindeki anne baba davranışları ile kişinin çocukluk döneminde aile içerisindeki konumu ile Őekillenmektedir. Bu konumda psikolojik doğum sırasının etkisi vardır. Ebeveyn davranışları ile birlikte bireyler aynı zamanda kendileri ve öteki ile ilgili bir takım algılar geliştirirler. Bu algılar da kişinin psikolojik sağlıklı düzeyini belirler. Kişinin psikolojik sağlıklı düzeyi de evlilik uyumunu etkileyen diğer bir konudur. Araştırmada evlilik uyumu, psikolojik doğum sırası ve psikolojik sağlıklıla ilgili yordayıcı ilişkiler üzerinde durularak benzer bir çalışmaya rastlanamadığı için alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans tez çalışmalarım süresince yardımlarını hiç esirgemeyen her zaman yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Sürücü'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice İrem zteke Kozan'a teşekkür ederim. Çalışmama katılmayı kabul edip, anketlere içtenlikle cevap veren, bilime desteklerini esirgemeyen tüm katılımcılara teşekkür ederim. Tez hazırlık süreci içinde yanlarında bulunamadığım zamanlarda da manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim tüm dostlarıma en içten duygularıyla teşekkür ederim. Son olarak maddi-manevi olarak her zaman yanımda ve kalbimde hissettiğim ve beni her konuda destekleyen eşime ve eğitim hayatım boyunca desteğini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Zübeyde İLMEN

KONYA- 2020

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
TEZ KABUL.....	viii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU.....	ix
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	3
1.3. Sınırlılıklar.....	5
1.4. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	7
2.1. Evlilik.....	7
2.1.1. Evliliğin Temel İşlevleri.....	8
2.1.1.1. Biyolojik İşlev.....	9
2.1.1.2. Psikolojik İşlev.....	9
2.1.1.3. Sosyal İşlev.....	9
2.1.1.4. Ekonomik İşlev.....	10

2.2. Evlilik Uyumu.....	10
2.2.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	11
2.2.2. Evlilik Uyumu ile İlgili Kuramlar.....	15
2.2.2.1. Evlilikte Üçgen Model.....	15
2.2.2.2. Üçlü Sınıflandırma.....	16
2.2.2.3. Beş Faktör.....	16
2.2.2.4. Evlilik Uyumunda Lewis ve Spanier Modeli.....	17
2.2.3. Evlilik Uyumu ile İlgili Araştırmalar.....	17
2.3. Psikolojik Doğum Sırası.....	24
2.3.1. İlk Çocuk (Büyük Çocuk).....	26
2.3.2. Ortanca Çocuk.....	27
2.3.3. Küçük Çocuk.....	28
2.3.4. Tek Çocuk.....	28
2.3.5. Psikolojik Doğum Sırası ile İlgili Araştırmalar.....	29
2.4. Psikolojik Sağlamlık.....	34
2.4.1. Psikolojik Sağlamlık Tanımı.....	35
2.4.2. Psikolojik Sağlamlığı Yüksek Bireylerin Özellikleri.....	35
2.4.3. Psikolojik Sağlamlıkla İlgili Risk ve Koruyucu Faktörler.....	36
2.4.3.1. Bireysel Risk ve Koruyucu Faktörler.....	37
2.4.3.2. Ailesel Risk ve Koruyucu Faktörler.....	37
2.4.3.3. Çevresel Risk ve Koruyucu Faktörler.....	38
2.4.4. Yetişkinlik Dönemindeki Psikolojik Sağlamlılık.....	39
2.4.5. Evlilikte Psikolojik Sağlamlık.....	40
2.4.6. Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	41

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırma Modeli.....	46
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	46
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.4. Verilerin Toplanması.....	48
3.5. Verilerin Analizi.....	48

BÖLÜM IV

4. BULGULAR.....	50
------------------	----

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA	58
-------------------	----

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
6.1. Sonuç.....	62
6.2. Öneriler.....	62
KAYNAKÇA.....	62
EKLER.....	76
ÖZGEÇMİŞ.....	81

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	46
Tablo 2. Psikolojik Doğum Sırası, Psikolojik Sağlamlık ve Evlilik Uyumu Puanlarının Betimleyici İstatistikleri	52
Tablo 3. Psikolojik Doğum Sırası, Psikolojik Sağlamlık ve Evlilik Uyumu Puanlarının İlişkisi.....	53
Tablo 4. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) Uyum İndeksleri.....	54
Tablo 5. Model İçin YEM Aracılık Analizi Sonuçları.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Yapısal Eşitlik Analizi İçin Path Diagramı.....55

TEZ KABUL

Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Zübeyde İLMEN tarafından hazırlanan *Evli Bireylerin Psikolojik Doğum Sırası, Evlilik Uyumu ve Psikolojik Sağlıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler* başlıklı tez tarafımızdan amaç, kapsam ve kalite yönünden değerlendirilmiş olup, 28/01/2020 tarihinde Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi* olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri		
	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Abdullah SÜRÜCÜ	
Üye	Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Şefika ERDEM	

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Evli Bireylerin Psikolojik Doğum Sırası, Evlilik Uyumu ve Psikolojik Sağlıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler başlıklı tez çalışmamın İç Kapak, Özetler, Ekler ve Ana Bölümlerden (Giriş, Alan Yazın, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler) oluşan toplam **63** sayfalık kısmına ilişkin, 25/02/2020 tarihinde tez danışmanım tarafından **turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%29** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez kabul sayfası hariç,
2. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç,
3. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç,
4. Önsöz hariç,
5. İçindekiler hariç,
6. Simgeler ve kısaltmalar hariç,
7. Kaynakça hariç
8. Özgeçmiş hariç,
9. Alıntılar dâhil,
10. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

25/02/2020

Zübeyde İLMEN

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah SÜRÜCÜ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynakça listesine eklendiğini beyan ederim.

25/02/2020

Zübeyde İLMEN

ÖZET

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EVLİ BİREYLERİN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI, EVLİLİK UYUMU VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI ARASINDAKİ YORDAYICI İLİŞKİLER

Zübeyde İLMEN

Bu araştırmanın amacı, evli bireylerin psikolojik doğum sırası ile evlilik uyumu ve psikolojik sağlımlıkları arasındaki yordayıcı ilişkileri incelemektir. Araştırmanın alışma grubunu tesadüfi yöntemle seçilmiş 261 kadın ve 200 erkek evli birey oluşturmaktadır. Katılımcıların psikolojik doğum sıralarını belirlemek amacıyla “White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri”, evlilik uyumlarını belirlemek için “Evlilikte Uyum Ölçeği”, psikolojik sağlımlarını belirlemek için ise “Psikolojik Sağamlık Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada değişkenlerin birbiri ile ilişkisini ölçmek amacıyla Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde değişkenlerin arasındaki aracı rolünü ortaya koymak amacıyla yapısal eşitlik analizi tekniğinden yararlanılmış olup, Amos programı kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, psikolojik sağamlığın evlilik uyumunu pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Yine psikolojik sağamlık, psikolojik doğum sırası alt boyutlarından olan büyük ocuk boyutunu, ortanca ocuk boyutunu ve tek ocuk boyutunu negatif yönde etkilemekte, küçük ocuk boyutunu ise pozitif yönde etkilemektedir. Psikolojik doğum sırası alt boyutlarından tek ocuk boyutu, evlilik uyumunu negatif yönde etkilemekte ve psikolojik sağamlık boyutu evlilik uyumunu pozitif yönde etkilemekte, diğer boyutlar (büyük ocuk, ortanca ocuk ve küçük ocuk) etkilemediği belirlenmiştir.

Aracılık testi incelendiğinde; psikolojik sağamlığın evlilik uyumuna etkisinde büyük ocuk, ortanca ocuk, küçük ocuk boyutları istatistiksel anlamlı aracılık etmemektedir. Psikolojik sağamlığın evlilik uyumuna etkisinde tek ocuk boyutu istatistiksel anlamlı aracılık etmektedir. Bu aracılık kısmi aracılıktır.

Anahtar kelimeler: Evlilik Uyumu, Psikolojik Sağamlık, Psikolojik Doğum Sırası.

ABSTRACT

Department of Educational Sciences
Psychological Counseling and Guidance Program
Master Thesis

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL BIRTH ORDER, PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND MARITAL ADJUSTMENT IN MARRIED INDIVIDUALS

Zübeyde İLMEN

The aim of this study was to marital adjustment of married individuals with psychological birth order and investigate the predictive relationships between psychological robustness. The study group consists of randomly selected 261 women and 200 male married individuals.. "Personal Information Form" was used to determine the personal information of the participants. "White-Campbell Psychological Birth Order Inventory" was used to determine psychological birth order. "Marriage Compliance Scale" was used to determine marital adjustment. "The Brief Resilience Scale" in was used to determine the psychologicalresilience. Pearson correlation test was used to measure the relationship between variables. In the analysis of the data, "Structural equality analysis" technique and Amos program was used to in order to determine mediator role between the variables.

As a result of the analysis, psychological resilience positively affects marital adjustment. Again, psychological resilience affects negatively the dimension of the great child, median child and single child. It affects positively the dimension of small child. Single child dimension, which is one of the sub-dimensions of psychological birth order, affects marriage adjustment negatively and psychological resilience, dimension positively affects marital adjustment, other dimensions (great child, median child, single child) do not affect.

When the intermediary test is examined; The effects of psychological resilience on marital adjustment were not statistically significant for the great child, median child, little child dimensions. The effect of psychological resilience on marital adjustment is mediated by the statistical significance of single child dimension. This is a partial mediation.

Keywords: Marital Adjustment, Psychological Resilience, Psychological Birth Order.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Evlilik M.Ö. 2000’li yıllardan günümüze kadar devam eden asırlar boyu temel nitelikleri değişmemiş yönleriyle geçerliliğini koruyan bir kurumdur. İnsanın doğa dışı ilk kültür olgusu evliliktir denilebilir. Her kültür ürününde zayıflıklar görüldüğü gibi evlilikte de zayıflık ve aksaklık görülmesi doğaldır. Zaman içerisinde değişikliğe uğrasa da vazgeçilmeyecek bir yönü olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Özuğurlu, 1990). Tüm dünya toplumlarında yüzyıllardır olduğu gibi Türk toplumlarında da her yıl yüzlerce insan evlenmektedir. Evlenen bireylerin bir kısmı bilinçli, bir kısmı ise toplumda alışılmış bir davranış olduğu için evlenmektedir.

Evlilik ile beraber özellikle son yıllarda boşanma yüksek oranda kendisini göstermeye başlamıştır (Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK], 2018). Bu yüksek sayıdaki boşanma oranları isteyerek ya da toplumsal baskı nedeniyle evliliğe adım atan bireylerin evliliklerini sürdürmemeye nedenlerinin ve ayrılığa giden süreçlerin incelenmesi gerekliliğini göstermiştir. Bu konunun araştırılması bireylerin evliliklerinde neden uyumlu olamadıkları ya da doyuma ulaşmadıkları hakkında bilgi vermekte ve çözüm arayışına katkı sağlamaktadır. Buradan yola çıkarak evlilik uyumunun evliliği sürdürme açısından önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Evlilik uyumunu etkileyen birçok değişken olduğu gibi evli bireylerin kişilik özelliği bu uyumu etkileyen en önemliler arasındadır denilebilir (Çelebi ve Bal, 2015).

Bireylerin kişilik oluşumunda birçok etkenin olduğu söylenebilir. Özellikle kişiliğimizi etkileyen en önemli nedenlerden biri çevresel faktörler olduğu göz önünde bulundurulduğunda ebeveyn tutumu bu etkenlerin başında gelir (Yeşilyaprak, 1993). Birçoğumuz gözlerimizi uzun yıllar beraber yaşayacağımız ailemize açar ve ilk defa onları tanır, örnek alırız. Bu nedenle ailemizin tutum ve davranışları kişiliğimizin oluşması ve gelişmesinde önem arz eder. Anne baba davranış ve tutumlarıyla birlikte psikolojik doğum sıramız ve hayata bakış açımız, algılarımız şekillenir (Stewart, Stewart ve Campbell, 2001). Ve bu algılarımız; kendimize, çevremize ve evlendiğimiz bireylere bakış açımızı etkiler.

Sulloway'a (2007) göre doğum sırası kişilik özellikleriyle ilişkilidir. Yine Sulloway (2007), ilk doğan çocukların sonra doğan çocuklara göre daha sorumlu, sosyal olarak daha baskın, daha az uyumlu ve daha az açık olduğunu ifade etmektedir. Bireysel psikolojinin kurucusu olan Adler'e (1958) göre de doğum sırası oldukça önemlidir fakat psikolojik doğum sırası gerçek doğum sırasına göre çok daha önemlidir. Gerçek doğum sırası, çocuğun kendi kardeşleri arasındaki dünyaya geliş sırasındır. Ancak her çocuk, birbirinden farklı bir psikolojik atmosferle karşılaşmaktadır ve buna bağlı olarak doğup büyüdüğü ailesi içerisinde kendisini konumlandığı yer ve algılayışı farklılaşmaktadır. Böylelikle, psikolojik doğum sırasının varlığı kendini göstermektedir.

Evlilik uyumu ile ilgili bağlantılı olabileceği düşünülen bir diğer değişken ise evli bireylerin psikolojik sağlıklarıdır denilebilir. Psikolojik sağlık da kişiliğimizi etkileyen sebepler arasındadır. Olumsuz yaşam koşullarıyla baş etmeyi açıklayan psikolojik sağlık, bir psikolojik özellik olarak ifade edilmektedir. Psikolojik sağlık stresli durumlarla karşılaşıldığında bu olumsuz durumların etkilerini azaltan ve karşılaşılan durum ile uyum sürecini kolaylaştıran bir kavram olarak ele alınmaktadır (Rutter, 1987; Windle, 1999).

Psikolojik sağlık travma deneyimleri ya da önemli ölçüdeki felaketlere rağmen bireylerin pozitif yönde uyum gösterdikleri aktif bir süreçtir (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000a). Psikolojik sağlık; bir kısım insanların sahip olduğu bir kısmının sahip olmadığı bir karakter ya da kişisel bir özellikten ziyade birey ve çevre etkileşimini yansıtmaktadır (Garmezy, 1991). Rutter (1987) psikolojik sağlığı bir süreç olarak ele alıp kavramsallaştırmanın önemli olduğunu söylemektedir. Psikolojik sağlık kişinin yaşamış olduğu stresin zararını görmezlikten gelmesi durumundan daha çok, yaşamış olduğu olumsuz olaylar karşısında iyi olma becerisi olarak görülmektedir.

Çalışmamızda “Evlili bireylerin psikolojik doğum sırası, evlilik uyumu ve psikolojik sağlıkları arasındaki yordayıcı ilişkiler” üzerinde durulmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, evli bireylerin psikolojik doğum sırası, evlilik uyumu ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki yordayıcı ilişkileri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Evli bireylerde psikolojik sağlamlık düzeyleri, evlilik uyumunu yordamakta mıdır?

2. Evli bireylerde psikolojik sağlamlık düzeyleri, psikolojik doğum sırasını yordamakta mıdır?

3. Evli bireylerde psikolojik doğum sırası, evlilik uyumunu yordamakta mıdır?

4. Evli bireylerde psikolojik sağlamlık düzeyinin ve evlilik uyumuna etkisinde psikolojik doğum sırasının aracı rolü nedir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Evlilik, bir sonraki neslin yetiştirildiği ve aile ilişkisinin kurulduğu bir kurum olduğu için en önemli ve en temel insan ilişkisi olarak tanımlanmıştır. İnsan, sosyal bir varlık olduğundan, yaşadığı toplum içerisinde diğer bireylerle belirli birtakım davranışlar geliştirip, sosyalleşerek ve uyumu yakalayarak mutluluğu elde edebilir. Evlilikte uyum evliliğin sürdürülebilirliği açısından birey ve toplum için önem arz etmektedir. Sosyal yaşamımızda oldukça öneme sahip olan evlilik kavramı eşlerin karşılıklı uyum içerisinde olmasını gerektirmektedir. Birbirleriyle sürekli zıtlaşan ve uyum sağlamakta zorluk çeken çiftler, birbirini anlayamayacak hale gelebilmekte ve zamanla mutsuz olmaktadır (Tuzcu, 2017).

Evlilik uyumunun sağlanabilmesi için birçok sebep olmakla birlikte en önemli sebep bireylerin kişilik yapılarıdır. Birbirinden farklı yapılara sahip olan kişilikler birbirinden farklı istek ve ihtiyaçlara sahip olduğu görünür. Örneğin, kontrolcü bir yapıya sahip olan bir kişi için evlilikte uyum belli bir kural ve düzene uymakla sağlanabilecektir. Böyle bir durumda kişi evli olduğu eşinden de aynı kural ve düzene sahip olmasını bekleyecektir. Farklı kişilik yapısındaki birey için

ise evlilik içerisinde uyumun sağlanmasının şartı uyulması gereken kurallardan önce keyfi isteklerin yapılması olabilir. Kısacası evlilik uyumunda çiftlerin kişilik yapıları ve kişilik yapılarını karşılama şekilleri çok önemlidir (Çelebi ve Bal, 2015).

Bireyin kişilik gelişimini etkileyen birçok etken vardır. Bunları içsel (genetik) ve çevresel (toplumsal) olarak adlandırabiliriz. Çevresel (toplumsal) etkenlerin kişilik ve karakter üzerindeki etkileri öncelikle ve önemli ölçüde içerisinde doğup büyüdüğü aile ortamında gerçekleşir. Aile ortamındaki ebeveynlerin birtakım özellikleri ile ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin özünü oluşturan tüm etkileşimleri kapsar. Bu etkileşimler anne babanın tutum, ilgi, değer ve inançlarının ifade şekliyle birlikte, bakım ve eğitim davranışlarını içine alır. Bu davranışlar çocuğun davranışlarını şekillendirmesini gerçekleştirirken, gelecekteki davranışları üzerinde de etkili olur. Bu nedenle anne baba çocuk ilişkileri kişiliği belirleyen etkenlerden en önemlisi olarak görülmektedir (Yeşilyaprak, 1993).

Kişiliğin gelişmesinde önemli olarak görülen anne baba ve çocuk ilişkisi bireylerin psikolojik sağlamlığının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Werner (1984) ve Norman'a (2000) göre, bireylerin psikolojik sağlamlığının gelişmesinde katkısı bulunan aileler oldukça sıcak ve eleştiri düzeyi düşük bir etkileşim tarzı kullanabilen, yakın bağlar kurulmasını teşvik edebilen, net sınırlar oluşturup ve bunları uygulayabilen, sorumlulukların paylaşılmasını sağlayabilen, pek çok kişiyle destekleyici ilişkileri cesaretlendirebilen ve bakım veren bireylerdir. Bunun yanında farklı çocuklar için ayrı ayrı belirlenmiş ve açık bir şekilde belirtilmiş yüksek beklentiler oluşturan ve bu beklentilerin gerçekleştirilmesi için çocukların ihtiyaç duydukları desteği sağlayan bir niteliğe sahip oldukları görülmektedir. Evli bireylerin olumsuz yaşam koşullarına rağmen evliliklerindeki uyumu sürdürüyor olmaları araştırma konusu olmuştur (Alvi, Clow ve Dekeresedy, 2008; Anderson ve Danis, 2006). Araştırmacıların bir kısmı evlilik uyumunun olumsuz yaşam koşullarına rağmen sürdürülebilmesini psikolojik sağlamlık kavramı ile açıklamışlardır (Neff ve Broady, 2011; Patterson, 2002).

Bazı çocukların aynı ailede büyümüş olmalarına rağmen birbirinden farklı kişisel özellikler gösterdikleri sık görülen bir durumdur. Bununla birlikte aynı

ailede büyümüş çocukların hatta ikizlerin bile yaşantılarının farklı olduğu ifade edilmiştir (Gençtan, 1998). Aynı ailede büyümüş olmasına rağmen kardeşler arasında bireysel farklılıklar görülmesinin sebebi anne babanın doğum sırasına göre her çocuğa farklı davranışlar sergilemesi ya da gösterilen davranışların farklı algılanmasıdır. Bu davranışlar ve farklı algılar neticesinde farklı kişilikler oluşmaktadır. Atkinson, Atkinson ve Hilgard'ın (1995) bu konu ile ilgili açıklamaları da doğum sırasının bireyin kişilik yapıları üzerindeki etkilerini önemli ölçüde desteklemektedir. Adler ise, gerçek doğum sırasından bahsederken kişinin kardeşleri arasındaki doğum sıralarından ziyade doğup büyümüş oldukları aile içerisindeki yerini algılamasının yani psikolojik doğum sırasının gerçek doğum sırasından daha önemli olduğunu söylemektedir. Çünkü bireyin aile içerisindeki dünyaya geliş sırasıyla, aile içerisindeki kendini algıladığı konumu farklı olabilir (Stewart ve Campbell, 1998). Örneğin: Bir ailede büyük çocuk (ilk çocuk) olarak dünyaya gelen bir kişinin ortanca çocuğun ya da küçük çocuğun tutum özelliklerini ve yaşam tarzı gösterebileceği ifade edilmektedir. Kısaca bireyin aile içerisindeki psikolojik pozisyonunun benlik algısıyla önemli ölçüde ilişkili olabileceği belirtilmektedir. (Odacı ve Kalkan, 2007). Çocuğun aile içerisinde kendisini algılayışını ve büyümüş olduğu aile içerisindeki konumunu belirleyen en önemli etmenlerden biri hatta en önemlisi ebeveynlerin çocuğa yönelik tutum ve davranışlarıdır. Bu durumda diğer bir değişkenin yani “Psikolojik doğum sırasının” önemi karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik doğum sırası; bireylerin benlik algısıyla, kişiliklerinin gelişmesinde, kişilik özelliklerini sergilemesinde yakından ilişkilidir. Psikolojik doğum sırasının çocuğun yaşam biçiminde önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Howarth, 1982; Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern, 2003; Marjoribanks, 2003).

Psikolojik doğum sırası, evlilik uyumu ve psikolojik sağlamlık ile ilgili literatür incelendiğinde evli bireylerin psikolojik doğum sırası, evlilik uyumu ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki yordayıcı ilişkilerine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma verileri, araştırmaya katılım sağlayan evli bireylerden elde edilen bulgularla sınırlıdır.

2. Araştırma tesadüfi yöntemle seçilerek, birbirleriyle çift olmayan evli bireyler üzerinde yapılmıştır.

3. Örneklemenin evlilik uyum düzeyleri, araştırma da kullanılacak ölçeklerin (White-Campbell psikolojik doğum sırası envanteri, evlilik uyum ölçeği, kısa psikolojik sağlamlık ölçeği) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

4. Sonuçların genellenebilirliği araştırmanın çalışma grubu ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Evlilik Uyum: Evli olan bireylerin birbirleriyle mutlu oldukları ve evliliklerinden memnun olduğu bir durumdur (Yılmaz, 2001).

Psikolojik Doğum Sırası: Çocukların doğup büyüdüğü aile içerisinde kendilerini algılayışı ve bu algıya göre kendilerini konumlandırmalarıdır (Stewart vd., 2001).

Psikolojik Sağlamlık: Bireyin herhangi bir olumsuz yaşantılar ile karşı karşıya kalındığında, koruyucu ve risk faktörlerin etkileşimi neticesinde oluşan süreçte, hayatındaki oluşan değişikliğe uyum göstererek güçlü kalabilmesidir (Kararımak, 2016).

Evli Bireyler: Aile kurmak amacıyla yasalara uygun olarak bir araya gelerek birliktelik yaşayan kadın ve erkeklerdir.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Evlilik

Evlilik kelimesi, sözlükte “*kadın ile erkeğin aile kurmak amacıyla yasaya uygun olarak birleşmesi, izdivaç etmesi durumu*” olarak tanımlanmaktadır [Türk Dil Kurumu (TDK), 2017]. Larson ve Holman’a (1994) göre evlilik, bir sonraki neslin yetiştirilmesi için bir araya gelinen ve aile ilişkisinin kurulduğu en temel ve en önemli insan ilişkisidir.

Evlilik üzerine yapılan ilk çalışma Terman, Butterweiser, Ferguson, Johnson ve Wilson’un (1938) yaptıkları çalışmadır (Akt: Gottman ve Notarius, 2002). Bu çalışmaya göre araştırmacılar, mutlu ve mutsuz çiftlerin arasındaki farkların neler olduğu sorusuna cevap aramışlardır.

Kültürler arasında birçok açıdan farklılıklar gösterdiğini ve kişiler arası ilişkilerde önemli bir yere sahip olduğunu belirten Yılmaz’a (2001) göre, evlilik ilişkisi, uzun süreden beri farklı disiplinlerde araştırma konusu olmuştur. Evlilik sorunlarının artması bunlara bağlı olarak psikolojik yardım talebinde bulunanların sayısının yükselmesi ve boşanma oranlarının ve tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de giderek yaygın hale gelmesi, evliliğin farklı yönleriyle incelenmesi gerektiğini göstermektedir (Shek, 1999).

Akademik literatür incelendiğinde ise evliliğin ne olduğu ile ilgili tanımlı yapan kişinin çalışma alanına bağlı olarak farklı tanımlamaların yapılmış olduğu görülmektedir. Buna göre, evlilik ile ilgili tanımları dört kategoride toplamak mümkündür:

- Yasal bir ilişki/birliktelik olarak tanımlayanlar
- Toplumsal/kültürel bir sistem veya sözleşme olarak açıklayanlar
- Karşılıklı ihtiyaçları karşılayan birliktelik olarak tanımlayanlar
- Ailenin ilk adımı olarak görenler

Evliliği, yasal bir ilişki/birliktelik olarak tanımlayanlara göre: evlilik; resmi, dini veya ülkesel farklılıklara göre karşı cinsten iki birey tarafından oluşturulmuş, kültürel olarak farklı tür ve şekillerde de gerçekleştirilebilen yasal bir birlikteliktir (Tezcan ve Coşkun, 2004). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığına (1990) göre ise evlilik; ilişkiler sistemi, kadın ve erkek cinsiyetinden olanları karı-koca olarak birbirine duygusal manada bağlayan, bu ilişki süresince dünyaya gelecek çocuklara toplumsal bir mevki sağlayan, toplumsal açıdan devlet tarafından kontrol edilme hakkı verilen yasal bir ilişkidir. Hukuki bağlamda değerlendirildiğinde evlilik; çiftlerin yaşamlarını ortak kullanımına dair imzalanan medeni bir sözleşme olarak kabul görmektedir (Yenisey, 2009).

Evliliği, toplumsal/kültürel bir sistem veya sözleşme olarak açıklayanlara göre: evlilik, resmi, biyolojik, duygusal, davranışsal yönleri olan toplumsal yapıyı farklı yönlerden etkileyen kültürel ve sosyal bir sistemdir (Tutarel-Kışlak, 1999). Evlilik, iki farklı cinsiyetten olan kişilerin bir arada yaşamaları için uygulanan bir tür toplumsal sözleşmedir (Sayın, 1990).

Evliliği, karşılıklı ihtiyaçları karşılayan birliktelik olarak tanımlayanlara göre ise: evlilik, karşılıklı cinsel tatminin sağlanmasını, bir arada olmayı, birbirine arka çıkmayı ve en önemlisi neslin devamı için çocuk sahibi olmayı sağlayan bir ilişki türüdür (Demir, 2016). Evlilik, iki bireyin beraberlik için bir araya geldiği, neslin devamlılığı ve aile kurmayı amaçladıkları, çocuklarına ve birbirlerine karşı ortak sorumluluklar üstlendikleri evrensel bir kurumdur (Saxton, 1996).

Evliliği ailenin ilk adımı olarak görenler ise: “iki bireyin bir araya gelerek toplumun temel yapı taşı olan aileyi oluşturmak için atılması gereken ilk adım” olarak tanımlamaktadır (Kansız ve Arkar, 2011).

2.1.1. Evliliğin Temel İşlevleri

Evlilik ve aile kurumu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde genel olarak; evlilik kurumunun dört temel işlevinin bulunduğu yani evliliğin dört temel amaç ile gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Bunlar: biyolojik işlev, psikolojik işlev, sosyal işlev ve ekonomik işlevdir.

2.1.1.1. Biyolojik İşlev

Cinsel güdülerin doyurulmasını içermektedir. Biyolojik motivasyon olarak da yorumlanan biyolojik bakış açısında daha çok bireylerin kendi nesillerinin devam etmesi arzusunun cinsel haz birlikteliğine ve kişinin kendisini koruma faktörlerinin etkisine değinilmektedir. Bu durum, evliliğin temel biyolojik işlevlerinden birisi, eşlerin karşılıklı olarak cinsel güdülerini doyurmasıdır. Bunun sonucunda yine meşru yoldan “çocuk sahibi olma, çocuğu yetiştirme ve kendi soylarını üretme” ihtiyaçları da giderilmiş olur.” şeklinde açıklanmaktadır (Özgüven, 2014).

2.1.1.2. Psikolojik İşlev

Arzu duyulan karşı cins tarafından “seçilme, beğenilme, sevme, sevilme” hissini yaşamayı, kendi sahip oldukları çocukları ile birlikteliğin sürekliliğinden duyulan güven ve haz duygusunu içermektedir. Bu durum, farklı bir cinsiyetten sevgi, ilgi, sevme, beğenilme, kendi neslinin varlığını ve bütünlüğünü koruma duygularının bireyleri motive ettiği ifade edilmektedir (Özgüven, 2014).

2.1.1.3. Sosyal İşlev

Evlilikte sosyal işlev; toplumun yasalarına, beklentilerine uygun yaşamının verdiği rahatlık ile toplumda kabul görülen değer yargılarına uyum sağlayarak kazanılabilen saygınlık hazzı ve güven olarak ifade edilmektedir (Süataç, 2010).

Diğer bir ifade ile sosyal işlev toplum tarafından oluşturulan bir beklentinin tatmini, bu belirlenen kurallar çerçevesinde yaşıyor olmanın huzuru, toplumsal saygınlık gibi unsurların motive ettiği şeklinde yorumlanmaktadır (Özgüven, 2014). Böylece, evlilikte evli bireyler sosyal gereksinimlerini karşılamış olarak birlikte güven içinde yaşarlar. Bu duygu; geleceğe güvenle bakabilmeyi, toplumda bir yer edinebilmeyi de beraberinde getirir.

2.1.1.4. Ekonomik İşlev

Ekonomik işlev ise ev ekonomisini kapsamaktadır. Toplumun ekonomik yapısının içinde “ev ekonomisi” önemli bir yer tutmaktadır ve aile ihtiyaçlarını sağlamak için kendi üretmekte ve ihtiyaçlarını karşılamak için de kendisi tüketmektedir. Böylelikle aile içerisinde hem üretme hem de tüketme birimi olarak

iki ve daha fazla bireyin oluşturduğu bir hayat ortaklığı kurumudur denilebilir (Kır, 2011).

2.2. Evlilik Uyumu

Evlilikte uyum birey ve içerisinde bulunduğu toplum için oldukça önemlidir. Evlilik kavramı eşlerin uyum içinde olmasını gerektirmektedir. Evlilik uyumu yalnızca duygusal ilişkiler bağlamında ele alınmamalıdır. Duygusal ilişkilerin yanı sıra ruhsal, cinsel, sosyal ilişkileri içinde barındıran evlilik uyumu kavramı, eşlerin sağlıklı olma durumlarını da kapsamaktadır (Tuzcu, 2017). Yani evlilik uyumunun mutlu bir evlilik ilişkisi ile fiziksel ve psikolojik sağlık için gerekli bir unsur olduğu söylenebilir. Kısaca, evlilik uyumu evlilikte bir gerekliliktir. Bu durumu Kalkan (2002): “Toplumsal yaşamının bir parçası olarak evlilik, bireylerin uyum sağlamasını önemli ölçüde gerekli kılan bir birlikteliktir. Duygusal, ruhsal, cinsel ve sosyal ilişkileri içerisinde bulunduran evlilikte uyumunun sağlanmış olması eşlerin psikolojik ve biyolojik sağlıklarının da temelini oluşturur.” şeklinde ifade etmiştir.

Literatür incelendiğinde, evlilik uyumu kavramının herkesçe kabul görmüş bir tanımı olmamasına rağmen evlilik uyumu çeşitli şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Ancak, evlilik uyumu ile ilgili tanımlar incelendiğinde üç unsurun öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, evlilik uyumu tanımlarında: Bir evlilik veya süreç, algı, mutluluk veya memnuniyet olarak yer almaktadır.

Evlilik uyumunu bir evlilik veya süreç olarak açıklayan tanımlardan bazıları şunlardır: Evlilik uyumu: “Eşlerin önemli konularda anlaşmaya vardıkları, çatışmadan uzak, bununla beraber aynı aktivitelere birlikte katıldıkları, aynı boş zaman aktivitelerinden hoşlandıkları ve birbirlerine duygusal olarak yakınlık gösterdikleri bir evliliktir.” (Spanier, Lewis ve Cole, 1975). Evlilik uyumu, “ortak faaliyet ve aktivitelerin birlikte yapılabilirdiği, çatışmaların çözümlenebildiği, karşılıklı beklentilerin karşılanabildiği ve eşler arası doyumun hissedilebildiği bir evliliktir.” (Locke ve Wallace, 1959). Evlilik uyumu, evlilik ve aileyi alakadar eden mevzularda düşünce birliği yapabilen ve meselelerini pozitif bir şekilde çözebilen eşlerin evlilikleridir (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005).

Evlilik uyumunu bir algı olarak tarif eden tanımlamalara örnek olarak şunu vermek mümkündür: Evlilik uyumu: “Bireyin evlilik ilişkisindeki ihtiyaçlarını karşılama düzeyine ilişkin algısıdır” (Tezer, 1986).

Evlilik uyumunu bir mutluluk veya memnuniyet olarak tanımlayanlara göre ise: Evlilik uyumu: “Eşlerin evliliklerinin tüm yönlerini gözden geçirdiklerinde öznel olarak hissettikleri memnuniyettir.” (Kahraman, 2011). “Eşlerin birbirleri hakkında pozitif duygu ve düşüncelere sahip olması, iyi iletişim kurabilmesi, eşler arasında oluşan çatışmayı çözebilme yeteneği ve eşlerin boş zaman aktivitelerini birlikte yapabilmesi ve bundan zevk alabilmesidir.” (Halford, Kelly ve Markman, 1997). Çetin’e (2010) göre çiftlerin evlilik hayatlarındaki memnuniyet ve mutluluğunun sebebi evlilikteki uyumlu birliktelikleridir.

Diğer taraftan, evlilik uyumu ile bazı kavramlar çok sık biçimde ve eş veya yakın anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bunlar arasında yer alan evlilik doyumu (tatmini) ve evlilik kalitesi (mutluluğu) kavramlarına değinmek yerinde olacaktır. Evlilik doyumu, kısaca “kişilerin evlilikteki taleplerini giderme seviyesine bağlı olan algısıdır” (Tuzcu, 2017). Dolayısıyla, eşlerin ilişkinin tüm alanlarında hissettikleri bireysel mutlulukları ve hoşnutlukları içermektedir ve aralarında yüksek korelasyon olması nedeniyle evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Evlilikte doyumlarını sağlayan bireylerin aynı zamanda uyumlu bireyler olduğu belirtilerek “evlilik doyumu” ve “evlilik uyumu” kavramlarının aynı kavramlar olduğu ileri sürülmektedir (Akar, 2005).

Evlilik kalitesi ise evli çiftlerin ilişkilerinin öznel olarak değerlendirilmesi şeklinde tanımlanmakta ve evlilik süresince ilişkisinin nasıl olduğu, eşlerin bu durumdan ne şekilde etkilendiği, bu konuda ne hissettiğini ve kapsamaktadır (Açık, 2008).

2.2.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik uyumu konusu incelendiğinde, yukarıda da belirtildiği gibi evlilik ilişkisini etkileyen pek çok unsurun söz konusu olduğu görülmektedir. Kocadere (1995), yapmış olduğu araştırmada, evliliği etkileyen 17 alan belirlemiştir. Bunlar:

Aile Alanı: Eşin ailesiyle ilişkilerinin evliliği etkilediği görüşüdür. Kayınvalide, kayınpeder çoğunlukla evlilik için bir sorun kaynağı olarak

değerlendirilirken ailedeki diğer bireyler evliliği olumlu etkilemektedir. Eşlerin birbirlerinin aileleriyle ilişkilerinin yaş ilerledikçe azalan bazı sorunlara yol açtığını göstermiştir. Ayrıca anne babanın evliliğinin sonraki neslin evliliğini etkilediği görülmektedir. Yani boşanmış çiftlerin çocuklarının evliliklerinde boşanma eğilimli oldukları görülmektedir (Glenn ve Kramer, 1987).

Baskınlık Alanı: Eşler arasındaki baskınlık ile ilgili evlilikte kararları kimin aldığı konusunda, karaların geleneksel rollere ve kişinin sahip olduğu kaynaklara eğitim düzeylerine, gelir düzeylerine bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Özügurlu (1990) yaptığı çalışmada evli kadınların %87'sinin kocalarına boyun eğmek zorunda kaldıklarını ve kocalarının sözünün geçtiğini belirtmektedir. Bu çalışmada eğitim düzeylerinin yükselmesiyle kadınların bu durumu sorun olarak gördüğü belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Rank'ın 1982'de yaptığı başka bir çalışmada üst gelir ve eğitim düzeyindeki erkeklerin evliliklerinin düşük gelir ve eğitim düzeyindeki erkeklere oranla evliliklerinin daha çok eşitliğe dayandığı görülmüştür (Akt: Eshleman, 1991).

Benzerlik Alanı: Kişilik özelliklerinin ilişkiye olan etkilerine yönelik bir takım farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kişilik özellikleri birbirinden tamamen farklı olup, birbirini tamamlayan eşlerin evliliklerinde daha mutlu oldukları görüşüne karşın, kişilik özellikleri birbirine benzeyen evli çiftlerin evliliklerinde daha mutlu oldukları yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (Lewis ve Spanier, 1979).

Boş Zaman Alanı: Lee'ye göre (1979) evli bireylerin iletişimlerini güçlendiren ve yakınlaştıran mutlu çiftlerin boş zamanlarını birlikte geçirmeleri etken olarak görülmektedir. Mutsuz evliliklerde ise etkileşimin ve iletişimin bozulmasının ardında, eşler birbirinden uzaklaşmak için bir hobiyle, çocuklarıyla veya arkadaşlarıyla daha fazla ilgilenmeyi tercih etmektedir (Akt: Kocadere, 1995).

Boşanma Düşünceleri Alanı: Thorton'un 1985 yılında sorunlu evliliklerde onaylanan bir çözüm aradığı bir çalışmasında, evli kadınların 3/5'ünün sorunlu evliliklerde çözüm olarak çiftin boşanmasının en iyi seçenek olarak gördükleri düşüncesinde oldukları görülmektedir (Akt: Eshleman, 1991).

Cinsellik Alanı: Cinsellik evlilikteki önemli alanlardan biridir. Birçok çift evliliklerinde cinsel sorun yaşamaktadır. Bazı cinsel sorunların evlilikteki sorunlardan kaynaklanmasına karşın, bazı cinsel sorunlar da evlilikteki sorunlara yol

açabilmektedir. Yine eşlerin cinsellikle ilgili sorunlarının, cinsel ilişki sıklığı ve cinsel yaşamdan memnun olup olmama durumunun evliliği etkilediği görülmektedir (Kaplan ve Sadock, 1989).

Çocuk Alanı: Evlilik ve çocuk arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkiye hem evlilik çocuğu hem de çocuk evliliği etkiler. Çocuğu olan evli bireylerin evlilik tatminlerinin çocuğu olmayan çiftlerden daha düşük olduğunu görülmektedir. Bununla birlikte yine çocuğun evliliği tehdit edici bir etkisi olmadığı ve çocuğun varlığının boşanmayı önleyebildiği görüşü de ileri sürülmektedir (Belsky, 1990).

Duygu Alanı: Sevgi ve güven duygusu evlilikte ve kişiler arası birçok ilişkide önemli kavramlardır. Özellikle sevgi duygusunun evlilik ile ilikisinin ön plana çıktığı görülmüştür. Eşlerin birbirine sevgisi arttıkça evlilik kalitesinin de arttığı sonucuna ulaşmak mümkündür (Broderick ve O'Leary, 1986). Sevgi dışındaki en önemli duygulardan bir diğeri ise güven duygusudur. Araştırmalarda güven duygusunun evliliğin ilk yıllarında yoğun olduğu fakat zamanla değiştiği sonucuna ulaşılmıştır (Holmes, 1989).

Ev İşleri Alanı: Çalışan kadınlarının sayısının artmasıyla birlikte ev işleri paylaşımı, evliliklerde önem kazanmaya başlamıştır. Bu konuda yapılan araştırmalarda erkek ve kadınların birinin daha fazla ya da daha az sorumluluk alması ile iki tarafın eşit sorumluluk almasının evlilik uyumunu ve boşanmayı önemli ölçüde etkilediği görülmektedir (Benin ve Agostinelli, 1988).

Evlilik Dışı İlişki Alanı: Yapılan çalışmalarda evlilik dışı ilişki, ülkemizde de yurtdışında da evliliği tehdit eden bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Evlilik dışı ilişkilerin görülme olasılığının evlilik yaşı ile birlikte arttığı görülmektedir. Yine bazı araştırmalara göre evlilik dışı ilişkiyi görme eğiliminin evliliğin 10. yılından sonra arttığı görülmüştür (Clayton, 1979).

Gelir Alanı: Evli bireylerin duygusal bağları zayıf olsa da gelir düzeyleri evliliklerinin sürmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Evlilikte gelir düzeylerine yönelik yapılan araştırmalar kendisine ait gelir kaynağı olan kişilerin memnun olmadıkları bir evliliği sürdürme olasılığının düşük olduğunu ve gelir düzeyinin yükselmesiyle evlilik tatmininin de yükseldiğini göstermiştir (Heaton ve Albrect, 1991).

İletişim Alanı: İletişimin, evlilikteki en önemli alan olduğu görülmektedir. Buna göre, iyi bir iletişim, mutlu bir evliliğin gereklerinden birisidir ve iletişimin bozulması, evlilikte tatminsizliğe neden olmaktadır (Saks ve Krupat, 1988).

İş Alanı: Son yıllarda, önceki yılların aksine, evliliklerde kadının çalışmasının evlilik tatminini olumlu etkilediği görülmektedir (Eshleman, 1991). Fakat çalışma saatlerinin uzun olması hem kadının hem erkeğin evlilik tatminini olumsuz yönde etkilediği de başka bir çalışma da edinilen bulgular arasındadır (Biller, 1974).

Kişilik Özellikleri Alanı: Kişilik özelliklerinden olan kıskançlık, bencillik ve anlayışlılığın evlilikteki önemi üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Mustein ve Glardin'in (1968) yaptıkları araştırmalar, eşinin olumlu kişilik özellikleri olduğunu belirten kişilerin evlilik kalitesinin yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yine evlilikte eşlerin birbirine gösterdikleri anlayış arttıkça evlilik kalitesinin de arttığı görülmektedir (Lewis ve Spanier, 1979).

Sorunlar ve Sorun Çözme Alanı: Hem mutlu hem mutsuz evlilikteki çiftler sorunlarla karşılaşırken mutsuz evlilikteki kişiler bu sorunları kavga ederek çözmeye çalışmaktadır veya görmezden gelmektedir; mutlu evlilikteki kişiler ise sorunlarını özveride bulunarak çözmeye çalışmaktadır. Kısaca evli çiftlerin uyum ve evlilik tatminleri, çiftlerin karşılaştıkları sorunlara ve sorunları çözmeye yönelik tutum ve davranışlara önemli ölçüde etki etmektedir (Levinger ve Huston, 1990).

Sözel veya Fiziksel Şiddet Alanı: Fiziksel ve sözel şiddetin olduğu evliliklerde çiftlerin evlilik tatminlerinin düşük olduğu O'Leary ve Curly'in (1989) araştırmasında gösterilmiştir. Eşe karşı şiddet kullanmanın nedenleri biyolojik bozukluklarla açıklanmaya çalışılsa da (Elliot, 1988) bu olguların çoğu sosyolojik ve psikolojik etkenlerle açıklanmaktadır. Sosyolojik yaklaşımlardan kaynak kuramını savunan Blood ve Wolfe'a (1960) göre yeterli kaynağı olan kişinin eşini etkilemek için gerekli gücü vardır, ancak az kaynağı olan kişi eşini etkilemek için fiziksel güce başvurmaktadır. Buna karşın psikolojik olarak model alma kavramı evlilikte şiddet konusunda en çok kabul gören psikolojik yaklaşımlardan birisidir. Bu yaklaşıma göre kişi, fiziksel şiddeti çocukken anne babasından öğrenir ve kendi ailesinde uygular (Akt: Kocadere, 1995).

Evlilik ile ilgili diğer konular: Burada belirtilen alanlar dışında daha birçok konuda evlilikteki uyum etkilenmektedir.

2.2.2. Evlilik Uyumu İle İlgili Kuramlar

Araştırmacılar evlilikteki uyumu farklı şekillerde belirtmişler ve sınıflandırmışlardır. Burada, bunlardan dördü üzerinde durulacaktır:

- Evlilikte Üçgen Model
- Üçlü Sınıflandırma
- Beş Faktör
- Lewis ve Spanier Modeli

2.2.2.1. Evlilikte Üçgen Model

Larson (2003), çalışmasında evliliği etkileyen faktörler üzerinde bir model oluşturmuş ve çalışmasının adını da “Evlilikte Üçgen Modeli” koymuştur. Larson’un kuramında model 3 temel başlık olarak ele alınmıştır;

Bireysel Özellikler: Eşlerin birbirinden ayrı olarak kişisel özelliklerini içermektedir. Olumsuz özellikler, stresle başa çıkamama, işlevsel olmayan düşünceler, tepkilerde aşırılık, yoğun bir şekilde kızgın ve saldırgan olma, depresyon, aşırı utangaçlık gibi durumlardır. Olumlu özellikler ise esneklik, aşırı özgüven, dışadönüklük, teslimiyet, aşk gibi durumlardır.

Çift Özellikleri: Eşlerin çift olma yani aileye ilişkin özellikleridir. Olumsuz özellikler, negatif ilişki tarzlarıdır. Olumlu özellikler ise, doğru iletişim, çatışma çözme becerileri, yakınlık, güç paylaşımı, uzlaşma vb. özelliklerdir.

Çevresel Etmenler: Çevreden kaynaklanan etkenlerdir. Aileden bağımsızlaşabilme, model olarak anne babanın evliliği, aile ve arkadaşların desteği, iş yerinde yaşanan sorunlar ya da iş stresi, ebeveynlik stresi, borçlanma, sağlık, eşin akrabaları gibi diğer stres kaynaklarıdır.

2.2.2.2. Üçlü Sınıflandırma

Özgüven (2014), evlilik uyumu üzerinde etkili olabilecek değişkenleri; aileye ilişkin değişkenler ve sosyo-ekonomik değişkenler ve kişisel değişkenler olarak

sınıflandırmaktadır. Yaş, cinsiyet, evlilik sayısı, sağlık durumu, ilk evlenme yaşı, fiziki görünüş vb. özellikler kişisel değişkenlerdir. Eşler arasındaki yaş farkı, çocuk sahibi olup olmama, evlilik biçimi, eşle ev işlerini paylaşma, eşle duygu ve düşünceleri paylaşma, eşlerin cinsel yaşamdaki doyumları, ailelerden sağlanan destek durumu, vb. özellikler ise aileye ilişkin değişkenlerdir. Sosyo-ekonomik değişkenler de eşlerin öğrenim düzeyi, eşlerin mesleki durumları, ailenin aylık geliri, aylık gelirin yetme düzeyi, eşlerin aile gelirine katkısı, eşlerin yaptıkları işten memnun olma durumları vb. özelliklerden oluşmaktadır.

2.2.2.3. Beş Faktör

Johnson, White, Edwards ve Booth (1986), yaptıkları çalışmada eşler arasındaki uyumun beş ayrı faktörden oluştuğunu belirtmişlerdir. Bu faktörler şunlardır;

- Mutluluk: Bireyin evliliğine ilişkin doyum hissi,
- Etkileşim: Eşlerin günlük aktivitelerin ne kadarını birlikte yaptıkları,
- Anlaşmazlık: İlişkideki fiziksel ve sözel çatışmanın sıklığı ve yoğunluğu,
- Problemler: Eşlerin kişisel özellikleri ya da davranışsal özelliklerinden kaynaklanan problemler,
- Boşanma Eğilimi: Evliliğin problemlili olduğunu ve boşanma olasılığını düşünme eğilimi.

2.2.2.4. Evlilik Uyumunda Lewis ve Spanier Modeli

Lewis ile Spanier (1976); evlilik uyumu, kalitesi ve mutluluğu üzerine çalışmalar yapmıştır. Çalışmalarında evliliğin uyumunu ve sürekliliğini destekleyen değişkenlerinin kişiler arasındaki ilişkide iyi anlaşılması üzerinde durmuşlardır ve bir uyumlu evlilik modeli geliştirmişlerdir. Bu modelde üç değişkenden bahsederler:

1. Sosyal ve kişisel kaynaklar (bireylerin evlilik kurumuna getirdikleri kaynaklar): Kendine güven, sağlık, mental ve fiziksel beceriler.
2. Yaşam stiline ilişkin memnuniyet (toplumdaki durumu, çalışmalarındaki memnuniyet, arkadaş ve aile desteği).
3. Evlilik ilişkisinden kazanılan ödüller (iletişimin etkili olması, iletişimin miktarı ve uygun iletişim).

Lewis ve Spanier beş mihenk taşından bahseder. Bunlar: evlilik için pozitif yaklaşım, etkili iletişim, rol uyumu, duygular ve etkileşimin miktarıdır. Bu değişkenler üzerinde yoğunlaşılmalıdır çünkü evliliğin merkezinde evlilikteki ilişkiler yer almaktadır. Bu tip etkileşimler çiftler arasındaki günlük uygulamaları şekillendirdiği gibi evlilik uyumunu anlamamızda faydalı olacaktır (Akt: Süataç, 2010).

2.2.3. Evlilik Uyumu ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında evlilik uyumu ile ilgili Türkiye’de ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Evlilik uyumu ile ilgili Türkiye’de yapılmış araştırmalar:

Yıldırım (1992), evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen etmenleri incelemiştir. Bu amaçla bireysel, ailesel ve sosyo-ekonomik olmak üzere üç değişken ele almıştır. Araştırmaya 1100 evli birey katılmıştır. Bu çalışmadaki bulgular; bireysel kategoride ele alınan cinsiyet, yaş, ilk evlenme yaşı, sağlık durumu, fiziki görünüşünden memnuniyet ve eşinin fiziki görünüşünden memnuniyet değişkenleri evli bireylerin uyumları üzerinde önemli düzeyde etkili bulunmuştur. Ailesel kategoride ele alınan değişkenlerden evlilik biçimi, ev işlerini paylaşma, akraba ve yakınların desteği, ailede yapılan sert tartışma ve kavga, eşlerin akrabalık derecesi, eşlerin çocuk eğitiminde anlaşmaları değişkenlerinin evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili olduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik kategoride ele alınan ailenin eşlerce algılanan sosyo ekonomik düzey, ailenin aylık gelirine katkı derecesi, öğrenim düzeyi ve yaptığı işten memnuniyet değişkenlerinin evli bireylerin uyumu üzerinde önemli düzeyde etkisi bulunmuştur.

Tutarel-Kışlak (1999), eşleriyle uyumlu olan ve olmayan bireylerin eşlerinin olumsuz davranışlarına yaptıkları nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile depresyon arasındaki ilişki üzerinde çalışmışlardır. Eşleriyle uyumsuz olan bireylerin olumsuz eş davranışlarına karşı, uyumlulardan daha fazla yüklem yaptıklarını; eşleriyle uyumsuz veya depresif olan bireylerin sorumluluk yüklemelerini nedensel yüklemelerden daha fazla kullandıklarını belirlemiştir. Uyum puanı yükselip

depresyon puanı azaldıkça eş olumsuz davranışa bile olumlu tepki verildiği ve gerilimin sürdürülmediği görülmüştür.

Evlilik uyumu ile kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki konulu araştırmasında Günay (2000), evliliklerini uyumlu olarak tanımlayan çiftler ile uyumsuz olarak tanımlayan çiftler arasında farklılıklar bulmuştur. Uyumlu çiftlerin ortak yönlerinin uyumsuz çiftlere oranla daha fazla olduğu dolayısıyla fikir birliği düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Uyumlu olan çiftlerin birliktelik düzeyleri, duygularını ifade etme düzeyleri ile de uyumsuz çiftlerden daha yüksek puan elde ettiği yapılan araştırmada ortaya konmuştur.

Malkoç (2001), evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada, evli bireylerin her bir iletişim şekli ile evlilik uyumlarının ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Evlilik uyumu düşük olan bireylerin evlilik uyumu yüksek olan bireylere oranla daha fazla yıkıcı ve daha az yapıcı iletişim şekillerini kullandığı belirlenmiştir.

Arkadaş ilişkileri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi araştıran, Şener ve Terzioğlu (2002), yaptıkları araştırma sonucunda kadın ve erkeklerin gerek kendi gerekse eşlerinin arkadaşları ile olan ilişkilerini yeterli bulma ve ilişkiden memnun olma düzeyleri ile evlilik uyum puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki bulunmuşlardır.

Kaya (2003), evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolünü incelemiş ve annelerin saldırgan davranışlarının evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Babalar için ise evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasında, çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alınmasından önce ve alındıktan sonra, anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

İlkketenci'nin (2004) araştırmasının amacı, evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkileri incelemek olan başka bir çalışmaya 133 erkek 128 bayan olmak üzere toplam 261 denek katılmıştır. Bulgulara göre, problem çözenin aceleci, düşünen, kaçınan, kendine güvenli ve planlı yaklaşım alt boyutlarıyla evlilik uyumu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Fidanoğlu (2006), evli bireylerin evlilik uyumu, kaygı düzeyi ve mizah tarzı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya katılanlar, 1-10 yıl arasında evli 225 çiftten oluşmaktadır. Çiftlerin evlilik uyumuna anlamlı etkisi olan değişkenler olarak evlilikte ayrı kalınan süre, erkeğin kaygı durumu, erkeğin yaşı ve çiftin mizahi özellikleri olarak saptanmıştır. Evlilik süresi ve kadının yaşının evlilik uyumu üzerinde anlamlı etkisi bulunmamıştır. Olumlu mizah özelliklerinin ise yüksek olduğu çiftlerde evlilik uyum düzeyinin de yüksek olduğu, kadının kaygı düzeyinin yüksek olmasının evlilik uyumunu olumsuz etkilediği, kadının evlilik uyumunu etkileyen değişkenlerin evlilik süresince ayrı kalınan süre ve mizah tarzı olduğu bulunmuştur. Çocuk sahibi olmanın, evlilik yılının, kadının kaygı durumunun ve yaş gruplarının evlilik uyumuna anlamlı etkisi bulunmamıştır.

Polat (2006); evlilik uyumu, aldatma eğilimi ve çatışma eğilimi değişkenlerini kullanmıştır. Yapılan çalışmada evlilik uyumu yüksek olanların çatışma eğiliminin düşük olduğu, kadınların sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe evlilik uyumlarının yükseldiği ve çatışma eğilimlerinin düştüğü sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Bu araştırmada, evlilik uyumu yüksek olan bireylerin aldatma eğilimlerinin daha düşük olduğu ve erkeklerin daha çok aldatma eğiliminde oldukları ve erkeklerde ilişkinin başlangıcı ile evlilik kararı arasındaki süre arttıkça aldatma eğilimi düzeyinin de arttığı ortaya çıkmıştır.

Evlilik uyumu ile demografik verileri araştıran Erdoğan (2007); eşlerin bağlanma özellikleri, psikiyatrik durumları, mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmaya katılanlar, evlilik sorunları yaşayan 25 çift ile sorun yaşamayan kontrol grubu olarak belirlenen 25 çifttir. Bu araştırmada, demografik verilerde evlilik sorunları olan grupta evde çekirdek aile üyeleri dışında yaşayan aile büyüklerinin daha fazla oranda bulunmasının bu gruptaki evlilik sorunları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Evlilik sorunu yaşayan çiftlerde kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı bulunmuştur. Erkekler kadınları bağımlı olarak nitelendirmiş, kadınlar ise erkekleri ilişki içinde kopuk ve kontrolcü olarak nitelendirmiştir. Yapılan psikiyatrik değerlendirmeler sonucunda, evlilik sorunları olan grupta yer alan kadınlarda %48 oranında depresyon görülmüştür.

Şener ve Terzioğlu (2008), sosyo-demografik değişkenlerin çiftlerin genel evlilik uyumlarına etkilerini inceledikleri bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada, cinsiyete göre erkeklerin evlilik puanlarının daha yüksek olduğu, bazı farklılıklar olmakla birlikte genel olarak hem kadınlar hem de erkeklerde öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, sağlıklı iletişim düzeyi ve iletişimden memnuniyet düzeyleri arttıkça evlilik uyum puan ortalamalarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mizaç ve karakter özelliklerini, evlilik uyumu ve cinsiyet açısından inceleyen Duman'ın (2012) yaptığı çalışmada, en az bir yıldır evli ve en az bir çocuğa sahip olan 200 evli birey seçilmiştir. Araştırmaya göre mizaç alt boyutlarında zarardan kaçınma ile evlilik uyumu arasında negatif doğrultuda, karakter alt boyutlarından kendini yönetme ve işbirliği yapma ile evlilik uyumu arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kublay (2013), bu çalışmayı bireylerin evlilik uyumları ile değer tercihleri ve öznel mutlulukları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma grubunu, 2013 yılında Rize ili merkez ilçede eğitim, emniyet ve sağlık alanında görev yapmakta olan 452 evli birey oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, evlilik uyumu demografik değişkenler açısından incelendiğinde evlilik uyumunun cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve evlenme biçimine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz'ın (2014) yaptığı çalışmada, evli bireylerin algıladıkları ego durumları ve evlilik uyumları ile çocuklarının okul başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Evli bireylerin evlilik uyumlarını ölçmek amacıyla evlilik uyum ölçeği, evli bireylerin kendi ve eşlerinde algıladıkları kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla ego durumları ölçeği, demografik bilgiler için ise araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, evli bireylerin algıladıkları kendi ego durumu ile evlilik uyumu düzeyleri arasındaki ilişkide kendilerini yetişkin olarak algılama eğilimleri arttıkça evlilik uyum düzeylerinin arttığı, buna karşın kendilerini doğal çocuk olarak algılama eğilimleri arttıkça evlilik uyumu düzeylerinin azaldığı görülmektedir.

Özden (2014), bu çalışmada evli bireylerin bazı demografik değişkenleri ve otomatik düşünceleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya İstanbul ve Sinop illerinde yaşayan evli bireyler katılmışlardır. Katılımcı grubun

tamamı 159 kişiden oluşmaktadır. Evlilik uyumu ile arasındaki ilişkiye bakılan cinsiyet, yerleşim biçimi, evlenen yaş, evlilik süresi, eş çalışma değişkeni ve aile yapısı değişkenlerinin evlilik uyumu ile arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

Çağlayan'ın (2016) yaptığı çalışmanın amacı, evli ve çocuklu bireylerde öğrenilmiş güçlülük düzeyleri ile evlilik uyumu ve ebeveynlik tutumu ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaçla Ankara ilinde, evli ve çocuğu olan 500 kişi ile anket çalışması yapılarak veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda evli ve çocuklu bireylerde öğrenilmiş güçlülük ile evlilik uyumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu, evli ve çocuklu bireylerde öğrenilmiş güçlülük ile ebeveynlik tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonuçlarına varılmıştır.

Zehir (2016), erişkin kadın ve erkeklerin evlilik uyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada erişkin kadın ve erkeklerden oluşan 100 kişilik örneklemin araştırmacı tarafından araştırma değişkenleri ölçmek amacıyla belirlenmiş anketler uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre evlilik uyumu ve yaşam doyumu kişisel değişkenler ile farklı düzeylerde ve anlamlı ilişkili olarak tespit edilmiştir.

Bozkuş (2014) tarafından yapılan bir araştırmada da temel amaç, narsisizmin dışavurum biçimleri (açık ve örtük narsisizm) ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının, benliğe ve eşe yönelik olumlu yanılsamaların aracı etkilerini test etmektir. Araştırmanın verileri, kolaylıkla bulunabilen örnekleme yöntemiyle en az bir yıllık evliliği olan, gönüllü 205 katılımcıdan (124 kadın ve 81 erkek) toplanmıştır. Bulgular, örtük narsisizmin reddedilme duyarlılığını pozitif yönde, reddedilme duyarlılığının ise evlilik uyumunu negatif yönde yordadığını göstermiştir.

Yeter (2017) ise araştırmasında çalışma koşulları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin tespitine yönelik ilişkisel bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada İstanbul ve Ankara'da çalışan, devlet memuru, 230 evli kadın katılımcı örnekleme üzerinde uygulanmıştır. Çalışmaya göre, iş doyumu faktörleri ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Malik (2017), evli bireylerin sahip olduğu bireysel değerlerinin ve bu değerlerle bağlantılı olan cinsiyetçi tutumlarının evlilik uyumlarını ne düzeyde yordadığının belirlenmesini amaçlayan çalışma yapmıştır. Araştırmaya İstanbul

ilinde ikamet eden ve gönüllü olarak katılımcı olan 100 evli bireyden 45 kadın ve 45 erkek olmak üzere toplam 90 kişi çalışma grubu olarak alınmıştır. Bulgularda; evli çiftlerin değer yönelimlerinin cinsiyete, yaşa, eğitim durumuna, çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ancak bireylerin evlenme durumlarına göre yeniliğe açıklık değer boyutunda farklılaşma gözlenmiştir (Malik, 2017).

Evlilik uyumu ile ilgili yurt dışında yapılmış araştırmalar ise şunlardır:

Szinovacz'ın (1979) yaptığı bir çalışmada, eşlerin çeşitli konulara ilişkin karar verme sürecindeki davranışları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Pensilvanya'da 52 çift üzerine yapılan araştırmada, eşlerin karar verme sürecindeki memnuniyetlerinin erkeklerin evlilik uyumlarında önemli bir belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında kadın ve erkek açısından düşünülen ideal karar verme tarzının uygulanmasının evlilik uyumunu pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

Noller'in (1981), evlilik uyumu ve iletişim konusunda eşler arasındaki cinsiyet farklılıklarının etkisini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, evliliklerinde mutlu olan erkeklerin eşlerinin mesajlarını anlamada daha başarılı fakat mutsuz evliliklerde erkeklerin bu konuda daha başarısız olduğu saptanmıştır.

Lauer ve Lauer (1986), çalışmalarında mutlu ve mutsuz çiftlerin evliliklerinin uzun ömürlü olmasına katkı sağlayan faktörleri araştırmışlardır. 15 yıl ya da daha fazla evli kalmış 351 çift üzerinde çalışmışlardır. Mutlu ve mutsuz çiftler için eşlerine bağlılığın en önemli nokta olduğunu ve mutlu olan çiftlerde bu faktörlere ek olarak eşini en yakın arkadaşı olarak görme ve kişilik olarak beğenme, ortak hedeflere yönelme, evlilikte mizah ve şakacılığı sürdürme ve uyuşmazlıkları etkili bir şekilde idare edebilme olduğunu bulmuşlardır.

Xiaohe ve Whyte (1990), görücü usulü ile yapılan evliliklerin anlaşarak yapılan evliliklerden daha fazla doyum sağladığını belirtmişlerdir. Onlara göre başlangıçta birbirini çok fazla tanımayan, evlilikten önce birbiriyle fazla zaman geçirmeyen ve aralarında romantik duygular olmayan eşler eninde sonunda birbiriyle uyum sağlamaya zorunludurlar. Evlilikten sonra birbirlerini tanıma şansına sahip olurlar. Bu tip evliliklerde eşler daha gerçekçi olurlar. Önemli olan evliliği devam ettirmek olduğu için daha sağlam bağlar kurmak zorundadırlar.

Fıfıloğlu (1992), ABD’de lisansüstü öğrenim gören katılımcılarla evlilik uyumunu araştırmıştır. Bu çalışmanın sonucunda eşin eğitim düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide anlamlı düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu ilişki, eğitim düzeyi arttıka evlilik uyumu yüksek olduğudur. Yine bu çalışmada çocuk sahibi olup olmama, cinsiyet, meslek, eşin mesleği, evlilik süresi, çocuk sayısı ve yaş değişkenleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmacıya göre yapılan araştırmalara bakıldığında, çocuğun evlilik uyumunu arttırdığı ve evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği şeklindeyse de, bu iki grup arasında (çocuklu evlilik, çocuksuz evlilik) fark olmadığını gösteren çalışmaların yanı sıra, çocuksuz evliliklerin evlilik uyumu açasından daha yüksek olduğu sonucunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.

Levy-Shiff (1994), 102 çifti gebeliğin başlangıcından dokuzuncu ayın sonuna kadar takip etmiştir. Araştırmacı, ebeveynlik dönemine geçişte evlilik uyumlarında değişme olup olmadığını incelemiştir. Genel olarak kadınların evlilik uyumlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu dikkati çekerken gebelik sonrası dönemde kadınların evlilik uyumlarının erkeklere oranla anlamlı bir şekilde düştüğu gözlenmiştir. Çünkü kadınların bebek bakımına ayırdıkları vakit evlilik aktiviteleri için enerji ve zaman ayırmalarını güçleştirmekte, bu da evlilik uyumlarında düşüşe yol açmaktadır.

Bouchard, Lussier ve Sabourin’in (1999) araştırmasında 5 faktörlü kişilik modeli kullanılarak kişilik özelliklerinin evlilik uyumuna katkısı incelenmiştir. Çalışma 446 çift üzerinde yürütölmüştür. Buradaki bulgulara göre, kişilik özelliklerinin evlilik uyumunu yordadığı ve nörotizm üzerinde etkisi olduğu görölmüştür.

Johnson ve Jacob (2000), depresyon ve evlilik uyumu ilişkisi bulma amacıyla yaptıkları kontrol gruplu çalışmalarında, depresyonun evlilik uyumunu olumsuz etkilediğini ve sosyo-demografik değişkenlerin etkili olmadığını bulmuşlardır. Bununla birlikte kadın depresyonunun ve erkek depresyonunun evlilik uyumu açasından farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Chen, Tanaka, Uii, Hiramura ve Shikai’nin (2007) 66 Japon evli çift üzerinde yaptığı araştırmada, evlilik uyumu ve kişilik arasındaki ilişki araştırılmıştır. Analiz

sonuçlarına göre, kadınların dışadönüklüğü ile eşlerinin evlilik uyumu arasında; erkeklerin ise depresyon, öfke gibi olumsuz duygularıyla kadınların düşük evlilik uyumu algıları arasında ilişki gözlenmiştir. Aynı zamanda eşlerin evlilik uyumlarının birbirlerine bağlı olduğu ve kişilik özelliklerinin evlilik uyumunu yordadığı ortaya çıkmıştır.

2.3. Psikolojik Doğum Sırası Kuramı

Çocuğun dünyaya geldikten sonra oluşan aile içerisindeki ilişki biçiminin, anne baba davranışlarının bireyin kişilik gelişimi üzerindeki etkisinden söz eden birçok kuramcı bulunmaktadır. Bu kuramcılardan biri de Alfred Adler'dir. Adler'e (2000) göre anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişkileri biçimleri, onlara gösterdikleri korumacı ve ilgili davranışları, çocuğun aile içindeki konumuna yani doğum sırasına (ilk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk ve tek çocuk) göre değişim göstermektedir. Adler, kişilik ve doğum sırası arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu inceleme sonucunda ailedeki diğer çocukların varlığına ve bunun çocuğun gelişimine olan etkilerine dikkati çeker. Adler (1996), aynı aileye sahip olsa bile her çocuğun çevresinin kendisine özgü bir atmosferle kuşatılmış olduğunu belirtmiştir. Adler'e göre bir çocuğun özellikle dünyaya geliş sırası ve diğer kardeşler arasındaki durumu kendine özgü birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sebeple çocuğun aile içerisinde nasıl bir konumu elinde bulundurduğunu saptamak önemlidir. Çünkü çocuğun aile içerisindeki konumunu belirlemeden onu anlamaya çalışmak oldukça zordur (Karadeniz, 2008).

Doğum Sırası kuramına göre, en büyük çocuk, ailenin ilk bebeği şımartılan çocuk konumunda kardeşi olana dek dikkatin odağında olduğundan her istediğini yaptırmakta ve dolayısıyla sözü geçmektedir. Fakat kardeşi olduğunda, gösterilen ilk ilginin kaybolduğunu fark eder, artık tahtını kaybettiğini anlar. Daha sonraki zamanlarda kardeşinin bakımına yardımcı olma ve ona yol gösterme sorumluluğunu yüklenmek zorunda kalır. İkinci çocuk ise ilk çocuğun izinden gitmeye meyillidir. Büyük kardeşiyle yarış halindedir ve anne babayı istemese de paylaşmaktadır. Üçüncü çocuk dünyaya geldiği zaman da ikinci çocuk gözden düşer ve artık yeni kardeşiyle birçok konuda yarışmaya başlar. En küçük çocuk ise cesaretsiz ve tembel olarak görülebilir bunun nedeni en küçük çocuğa gösterilen aşırı korumacı ebeveyn

tutumlarıdır (Kalkan, 2005). Tek çocuk, ebeveynlerinin dikkati nedeniyle şımarık, kaygıları nedeniyle de düşük özgüven sahibi olabilir. Dolayısıyla doğum sırasının kişilik gelişimini etkilediği öne sürülebilir. Çünkü çocukların aynı aile içerisinde doğdukları psikolojik ortam farklı olmaktadır.

Çocukların ileriki dönemlerdeki yaşamlarında belirgin özelliklere sahip pozisyonlara (ilk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk ve tek çocuk) işaret eden doğum sırası, geçmiş dönem deneyimleriyle ilişkili belirli özelliklere sahiptir. Hiçbir pozisyon diğerinden daha kötü veya daha iyi değildir. Her pozisyonun kendine özel görevleri vardır. Yetişkinlikteki özellikler, bu görevlerin çocukluk döneminde nasıl yerine getirildiğini yansıtmaktadır. Doğum sırasının hemen hemen tüm özelliklerinin her ailede benzer özellikler gösterdiği görülmektedir (Shulman ve Mosak, 1977).

Doğum sırası, çocuğun kendi kardeşleri arasındaki dünyaya geliş sırasındır. Ancak aile içerisindeki her bir çocuk, farklı bir psikolojik atmosferle karşılaşmaktadır. Buna bağlı olarak çocuğun kendisini ailesi içerisinde algılayışı, konumlandığı yer farklılaşmaktadır. Örneğin ailenin durum ve yaşantısına göre bazen ilk çocuğa son çocuk muamelesi yapması, son çocuğa tek çocuk muamelesi yapması çocukların algılarında aile içerisindeki konumlarında farklılıklar ortaya koyabiliyor. Bu durumda psikolojik doğum sırasının varlığı ve önemi ortaya çıkmaktadır. Adler, aynı ailede dünyaya gelmiş çocukların, aynı çevre içerisine doğmadıklarını, ikinci doğan çocuğun ilk çocuktan daha farklı bir psikolojik ortama geldiğini belirtmiştir. Burada psikolojik doğum sırasının (psychological birth order) önemini ortaya koymaktadır (Akt: Shulman, 1977). Yapılan bazı araştırmalar bireyin psikolojik doğum sırası ile aile ilişkileri arasında önemli ilişki olduğunu göstermektedir (Campbell, White ve Stewart, 1991; Salmon, 2002). Özellikle bireyin kişilik gelişiminde ve bireyin çeşitli psikolojik özelliklerinin belirlenmesinde ve sergilenmesinde önemli olan psikolojik doğum sırası; mükemmeliyetçilik, akademik başarı, mesleki ilgilerin belirginleşmesi gibi özelliklerde de etkili olduğu görülmektedir (White, Campbell, Stewart, Davies ve Pilkington, 1997).

2.3.1. İlk Çocuk (Büyük çocuk)

Ailenin dünyaya gelen ilk çocuğu olarak dikkati çeken büyük çocuk, gösterilen ilgiden en büyük payı alır ve bir süre tek çocuk olduğu için ilgi odağı olur

ve bu nedenle aile çevresi tarafından şımartılır (Corey, 2005). İlk çocuklar dünyaya geldiği andan itibaren ebeveynlerin ilgi merkeziyken, her türlü yardım yapılırken ve hatta ebeveynleri tarafından istemeden bile her şeyi sunarlar, yeni kardeşin gelmesiyle ilk çocuk ikinci plana atılmaya başlar ve ilgi yeni bebeğe yönelir. Artık yeni doğan kardeşten daha büyüktür ve ebeveynleri tarafından ilk çocuktan beklenti oluşmaya başlar. Hatta bazen bu beklenti yaşının üzerinde bile olabilir. Bir anda, talep ederken talep edilen duruma geçer. Büyük çocuk (ilk çocuk) kardeşlerin doğal lideri olmasına rağmen ebeveynleri tarafından en çok eleştiri alan yine odur. Çünkü beklenti her geçen gün artmaktadır. Hem kendisinden hem de diğer kardeşlerine karşı sorumlu olması beklenmektedir. Bu çocuklar, yetişkin yaşamlarında otoriteden korkmalarının yanında sahip olduklarını konumlarını başkalarına kaptırmaktan da korkabilir. İlk çocuklar daha çok lider olarak tanımlanır. Bu çocukların özelliklerinden biri de baskın karakterlerinin olmasıdır. Büyük çocuklar kurallara uyan, sorumluluk alan, aile içinde yönlendirici konumda olan, günlük işlerinde düzeni seven, kardeşlerine ve başkalarına tavsiyelerde bulunan ve mizaç olarak diğer kardeşlerine göre daha sert tavır sergileyen özelliklere sahiptir. Başarı odaklıdır ve kendilik değerleri diğer doğum sıralarındakilere oranla daha yüksektir (Stewart, 2004). Yine ilk çocuklar teması geçme ve iletişim kurma konusunda diğer kardeşlerine oranla daha başarılıdır (Thomas ve Nettle, 2007; Akt: Karadeniz, 2008).

2.3.2. Ortanca Çocuk

Ailenin ortanca çocuğu kendisinden önce gelen daha yetenekli ve güçlü büyük kardeş ile kendisinden sonra gelen ve aile tarafından ilgi gören küçük kardeş arasında kalmıştır. Bu nedenle ikisiyle de mücadele etmek zorundadır. Bu durumda ortanca çocuklar diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı inancını geliştirebilir ve yaşlılarıyla sürekli bir yarış içine girebilir (Dede, 2015). Çocuk eğitimi konusunda ebeveynler çoğu zaman ikinci ortanca çocuğa, birinci çocuğa göre daha ılımlı davranma eğilimindedir. Bu sebeple ortanca çocuğun otoriteyle çoğu zaman bir sorunu olmaz. Diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı düşüncesi ortanca çocuğun ilerleyen yaşamında kendini aşma çabası içinde, tepkici, asi bir insan olmasına ya da yenilgiyi kolay kabul ederek karamsar ve ezik bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (Geçtan, 2004).

Ortanca çocuk, aile içerisinde hiçbir zaman dikkat merkezi olamamıştır. Önünde çoğu zaman ona yol gösteren biri mutlaka vardır ve bu durumdaki ortanca çocuk ailenin ilk çocuğa yaptığı engellemeleri görür ve bunları uygulamayarak kendi yolunu daha çabuk bulabilir (Adler, 1994). Ortanca çocuklar, ilk (büyük) çocuğun ayrıcalığını yakalamak hatta onu geçmek için sürekli yarış halinde görülebilir. Çünkü aile içinde tam olarak tanımlanabilir bir rol edinememiştir. Eğer ortanca çocuk aile içindeki rolüne uyum sağlarsa ileride, yetişkinlik hayatında güçlü ve tutarlı bir kişilik ortaya çıkabilir (Stewart, 2004).

Ortanca çocuk problemine kalabalık ailelerde rastlanmaktadır. Çünkü ortanca çocuk olabilmesi için bir ailenin en az üç çocuğu olmalıdır. Ortanca çocuklar çoğu zaman en şanssız olduğunu düşünen, küçük ve büyük kardeşlerine oranla daha az sevgi gördüğünü düşünen çocuktur. Ortanca çocuk kendisini büyüklerle kıyaslar ve onlara kıyasla kendisini yetersiz hisseder. Küçük kardeşleri de sevgiyi ve ilgiyi üzerlerinde toplamayı başarırlar. Ortanca çocuk, bu iki durumla da yani hem yetersizlik duygusuyla hem yeterli ilgi ve sevgiyi alamama durumu ile mücadele etmek zorundadır (Canatan ve Yıldırım, 2009).

2.3.3. Küçük Çocuk

Aile içerisinde en küçük çocuk, en küçük birey olma durumu sebebiyle daima büyüğü taklit etmeye hatta mümkünse geçmeye çalışır. İlk algılamayla birlikte yetersizlik duygusu oluşan küçük çocukların toplumsal ilerlemesi daha güç olabilir. Kendini kanıtlamaya çalışmak yerine toplumu önemsememeye başlayabilir. En küçük olmak, çoğu zaman kişinin kendini değerli ve güçlü bir kişilik olarak hissetmesini sağlayabilir. Çünkü genellikle aile tarafından şımartılmışlardır ve kendilerinden sonra kimse gelmediği için hep farklı bir özen içinde büyürler. En küçük çocuklar ilk ve ortanca çocukların yaşadığı yerinin başkası tarafından alınma felaketini asla yaşamaz (Adler, 1994). Yine ailenin en küçük çocuğu, yarışmak ve annenin ilgisini paylaşmak zorunda kalmaz. Çünkü kendisinden sonra gelen kardeş yoktur. Küçük çocuk, bazen ailenin ilerleyen yaşlarında ve ailenin ilgisinin başka yönlere çevrildiği geç bir dönemde de gelebilir. Bu durumda fazlalık olarak da karşılanabilir. Fakat en küçük, çocuk çoğu zaman ailenin oyuncak bebeği gibi olur ve şımartılır. Çevresi onunla “sevimli küçük çocuk” olarak ilgilenir, çevrenin ve

ebeveynlerinin gözünde hep çocuk kalır. Bu durum, küçük çocuğun benmerkezci tutumlar geliştirmesine neden olur; bunun yanında kendisinden daha yetenekli ve güçlü gördüğü kardeşlerinin varlığından kaynaklanan bir yetersizlik duygusu yaşamasına da sebep olabilir (Geçtan, 2004).

Aile içerisinde en küçük olan çocuklara olan tutum, ileride bu çocukların her konuda ayrıcalık isteyen problemleri bir kişilik geliştirmelerine yol açabilir. Yapılan araştırmalar son çocukların daha çok dışsal kontrol odaklılığını göstermektedir. Diğer doğum sıraları ile karşılaştırıldığında en son çocuklar kişiler arası ilişkilerde en itaatkâr olan kişilerdir (Kalkan ve Odacı, 2010). Bütün bunların yanı sıra son çocuklar; eğlenceli, popüler, cana yakın, çıkarıcı kişiler olarak tanımlanmaktadır (Stewart, 2004).

2.3.4. Tek Çocuk

Ebeveynler tek çocuklara daha çok zaman ayırabilir ve onlara daha çok ilgi gösterebilir, daha hoşgörülü, daha tedbirli, daha koruyucu davranabilir (Atkinson vd., 1995). Tek çocuklar yalnız başına yetişmekle birlikte toplumsal davranışların gelişmesi için gerekli olan alışveriş ortamından yoksun kalır. Tek çocuklar, çoğunlukla diğer doğum sıralarındaki bireylere nazaran (büyük çocuk, ortanca çocuk, küçük çocuk) çevrelerinden en çok beklenti içerisinde olanlardır. Çoğu zaman ebeveyni tarafından aşırı korunmacı davranıldığı ve şımartıldığından dolayı yetişkin yaşamında da çevresinden gördüğü ebeveyn tutumuna benzer tutumlar bekler (Geçtan, 2004). Bu durumda tek çocuklar benmerkezci, ilgiyi üzerinde toplayan, hassas, sorunlu, şımarık tavırlara sahip, antisosyal, anne babaya bağımlı, kararsız eğilim ve hep birinci olmayı arzulayan bireyler olarak yetişir (Ersanlı, 1996).

Tek çocuk için tehlikelerden biri de sevilme duygularıyla başa çıkmak zorunda kalmaları durumudur. Çocuk sevmeyen ve istemeyen ebeveynlerin bu sevilme duygularının yöneldiği tek nesne olarak, sevilmeyen ve istenmeyen çocuk durumunu yaşamaları söz konusu olabilir (Geçtan, 2004). Yine bir başka tehlike de tek çocukların anne baba kaygılarıyla baş etmek zorunda kalmalarıdır. Ailede ilgi ve dikkatin yöneldiği tek birey olan bu çocuklar, sürekli olarak ebeveyn endişesiyle karşı karşıyadırlar (Kalkan ve Odacı, 2010).

Psikolojik doğum sırasının gerçek doğum sırasından farklı olduğunu belirtmiştik. Maalesef bu alandaki araştırmaların çoğu gerçek doğum sırasına odaklanmıştır. Bunun nedeni psikolojik doğum sırasının belirlenmesinin gerçek doğum sırasına göre zor olmasıdır. Gerçek doğum sırası için herhangi bir envantere ihtiyaç yoktur. 1991 yılına kadar sadece birkaç çalışma psikolojik doğum sırasına odaklanmıştır. Fakat farklı ölçme araçları kullanmışlardır (Watkins, 1992). Campbell ve diğerleri (1991), Psikolojik Doğum Sırası Envanterini (PDSE) bu alanda kullanılmak üzere geliştirmişlerdir. O zamandan beri psikolojik doğum sırasına odaklanan araştırmaların yavaş yavaş arttığı görülmüştür (Bozkuş ve Gündüz, 2018).

2.3.5. Psikolojik Doğum Sırası ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında psikolojik doğum sırası ile ilgili Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Psikolojik doğum sırası ile ilgili Türkiye’de yapılmış araştırmalar:

Kalkan ve Koç (2008), psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesinde okuyan 436 öğrenci katılmıştır. Bu çalışmadaki verilerin analizindeki sonuçlara göre, psikolojik doğum sırası alt boyutu olan büyük çocuğun stresle başa çıkmanın alt boyutları olan boyun eğici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, sosyal destek arama, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım ile anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Psikolojik doğum sırası alt boyutlarından olan ortanca çocuk ise kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, sosyal destek arama, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım ile anlamlı ilişki görülmektedir. Psikolojik doğum sırasının alt boyutlarından olan küçük çocuk ile de kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Psikolojik doğum sırasının diğer alt boyutu olan tek çocuğun ise kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım ile anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca bu çalışmadaki analiz sonuçları, psikolojik doğum sıralarının alt boyutları olan, büyük çocuk, ortanca çocuk ve küçük çocuğun, stresle başa çıkma stratejilerini yordadığını göstermiştir.

Kalkan ve Odacı'nın (2010) yapmış olduğu araştırmanın amacı, psikolojik doğum sırası ile ana babaya bağlanma örüntüleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesinde öğrenim gören, yaş ortalamaları 20.67 olan, toplam 193 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, psikolojik doğum sırası ile ana babaya bağlanma örüntüsü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, psikolojik doğum sırasının, ana-babaya bağlanma örüntüsünün anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Oktan, Odacı ve Çelik (2011), üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sıraları ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmaya Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde okuyan 301 kız ve 149 erkek olmak üzere toplam 450 öğrenci katılmıştır. Araştırmadaki bulgulara göre, üniversite öğrencilerinde psikolojik doğum sırası alt boyutu olan büyük ve küçük çocuğun psikolojik sağlamlık düzeyi ile negatif yönde bir ilişki olduğu, psikolojik doğum sırasının diğer alt boyutları olan ortanca ve tek çocuğun ise pozitif yönde bir ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu sonuçlara göre, psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Dede (2015), psikolojik doğum sırasının, bireyci, toplulukçu ve ilişki benlik tipi üzerine etkisi üzerinde çalışma yapmıştır. Araştırma İstanbul'da çalışmakta olan 200 birey ile yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, bireycilik ve ilişkisellik benlik düzeyinde en yüksek tek çocuk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplulukçuluk benlik düzeyinde ise en yüksek küçük çocuk olarak bulunmuştur.

Kayacı ve Özbay'ın (2016) araştırmalarındaki amaç, üniversite öğrencilerinin travmatik yaşantıya sahip olma, psikolojik doğum sırası ve sosyal ilgi düzeylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini yordamadaki rolünü incelemektir. Araştırmaya Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinde bulunan on iki farklı bölümde öğrenim gören 328 kız ve 110 erkek toplam 438 öğrenci katılmıştır. Araştırmadaki veriler incelendiğinde, psikolojik dayanıklılık ve psikolojik dayanıklılığın alt boyutları olan kendini adama, kontrol, meydan okuma, sosyal ilgi ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal ilgi ile ilgili ise en fazla psikolojik dayanıklılığın kendini adama alt boyutunda pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Psikolojik doğum sırasının alt

boyutları olan büyük çocuk ve küçük çocuğun sosyal ilgi ve psikolojik dayanıklılık ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucu görülmüştür. Buradaki araştırma kapsamında, psikolojik doğum sırası alt boyutu olan ortanca çocuk ile sosyal ilgi arasında negatif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal ilginin ve psikolojik doğum sırası alt boyutu olan tek çocuğun meydan okuma için anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu bulunmuştur. Ayrıca, psikolojik doğum sırası alt boyutlarında olan büyük çocuk ile tek çocuğun, sosyal ilgi ve kontrol için anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Son olarak, psikolojik doğum sırasının alt boyutu olan büyük çocuğun sosyal ilginin kendini adama ile travmatik yaşam olayı için anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekşi, Sevim ve Kurt (2016), yetişkin bağlanma stillerinin psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu açısından yordanma düzeyini incelemiştir. Bu araştırmaya üniversitede öğrenim gören 73'ü erkek 191'i kadın toplam 264 üniversite öğrencisi katılmıştır. Verilerden elde edilen bulgulara göre, psikolojik doğum sırası alt boyutlarından olan büyük çocuk psikolojik doğum sırası, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu puanları ile beraber, yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma alt boyutunun yaklaşık %11'ini açıkladığı görülmüştür. Bunun yanı sıra psikolojik doğum sırasının diğer alt boyutu olan tek çocuk psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu puanları birlikte yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma alt boyutunun %21'ini açıkladığı görülmüştür. Yine veri sonuçlarına bakıldığında, bireyin kendisine ve yeterliliklerine yönelik değerlendirmeleri ile birlikte, aile içerisinde geliştirmiş olduğu bağlanma örüntülerinin etkisinin olduğu ve bunun yanı sıra aile içerisindeki psikolojik konumunu algılayışı yetişkin hayatındaki ilişkilerin niteliğinde belirleyici etkisinin olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yöntem, Öktem ve Artuç (2017), psikolojik doğum sırası ile özgecilik arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Araştırmaya 202 kız ve 260 erkek olmak üzere toplam 462 kişi katılmıştır. Orta Karadeniz Bölgesinde bir ilçenin tüm lise türlerinde öğrenim gören öğrenciler bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Yapılmış olan araştırmanın bulgularına göre küçük çocuk psikolojik doğum sırası, özgeciliği anlamlı şekilde yordamakla birlikte diğer psikolojik doğum sıraları ise özgeciliği yordamamaktadır.

Bozkuş ve Gündüz (2018), okul müdürlerinin liderlikleri ile onların algıladıkları psikolojik doğum sıraları arasında bir bağlantının olabildiğini incelemişlerdir. Araştırmaya, Artvin il merkezinde bulunan ilk ve orta dereceli devlet okullarında görev yapan 10 müdür ile 10 öğretmen katılmıştır. Müdürlerin psikolojik doğum sıraları onlara uygulanan bir envanter ile saptanmış olup liderlik tarzları ile ilgili ise müdürün idaresinde çalışan öğretmenlerle yapılan bireysel görüşmeler ile saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmadaki bulgular irdelendiğinde küçük ve büyük çocuk konumundaki müdürlerin farklı liderlik tarzlarına sahip olabileceği belirlenmiştir. Psikolojik doğum sırasının alt boyutu olan küçük çocuk konumundaki müdürün özgürlükçü, demokratik, yetki devreden ve insan ilişkilerini önemseyen bir liderliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerine göre ise; psikolojik doğum sırasının alt boyutu olan küçük çocuk konumundaki bu müdür öğretmenlerin görüşlerine saygı duymakta, onları karar alma sürecine katmakta, görevlerin yerine getirilişini insani ihtiyaçların önüne geçirmemekte, eğitimle ilgili konuları özellikle de performans ve başarıya dönük hedef belirleme gibi görevleri öğretmenlere devretmektedir. Psikolojik doğum sırasının diğer alt boyutlarından olan büyük çocuk konumundaki müdürün ise bu özelliklere zıt bir şekilde davranmakta olup, öğretmenleri aldıkları kararlara ortak etmeyip sadece onlara danıştığı, görevlerin yerine getirilmesine öncelik verdiği, eğitimsel hedefleri kendisinin belirlediği ortaya konmuştur. Çalışmada bu müdürlerin değerlere vurgu yapma, öğretmenleri güdüleme, öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlama, eğitim sistemi ve dünyadaki değişimlere ayak uydurma, okulun vizyonundan öğretmenleri haberdar etme, eğitim sistemi ve dünyadaki değişimlere ayak uydurma gibi konularda aynı davranışlar sergileyip, etkili davranışlar gösteremediği sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik doğum sırası ile ilgili yapılmış yurt dışı araştırmalar:

Melillo ve College (1983), doğum sırası kendilerini algıladıkları doğum sırası ve aile pozisyonlarını incelemek amacıyla akademisyen kadınlar üzerinde araştırma yapmıştır. Kişilere sorulan sorular arasında kaçınıcı çocuk olduğu ve ailede kendini kaçınıcı çocuk olarak algıladığı gibi sorular bulunmaktadır. Yapılmış olan bu çalışmada doktora yapan kadınların genelde tek çocuk ve ilk çocuk olduğu sonucuna ulaşılmasının yanı sıra, çalışmaya katılan yedi kadın ise ortanca ya da son çocuk olmalarına rağmen kendilerini tek ya da ilk çocuk gibi algıladıkları belirtilmiştir.

Lohman, Lohman ve Christensen'in (1985), toplamda 170 çocuk örneklemini üzerinde yaptıkları araştırma literatüre ilk önemli kazanım olarak geçmiştir. Bu çalışmada kardeşler arasındaki doğum sırasını psikolojik açıdan incelemiştir. Bu çalışmada gerçek doğum sırasıyla psikolojik doğum sırası arasında önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Çalışmaya katılan ailelerde en büyük çocukların %80'i büyük çocuk psikolojik doğum sırasında olduğu görülmüştür. Karakter özellikleri olarak büyük çocukların ortanca çocuklara kıyasla kendilerini daha sosyal ve iyi tanımlayan konumda oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Son çocuklar ise yine tipik özelliklerine uygun bir şekilde kendilerini şımarık ve aileden ayrı bir pozisyonda nitelemişlerdir.

Gfroerer ve diğerleri (2003), yaş ortalaması 20 olan 125 kız öğrenci üzerinde çalışma yapmışlardır. Yaşam biçimi ve psikolojik doğum sırasını incelemiştir. Çalışmadaki bulgulara göre kişilerin psikolojik doğum sırası ve yaşam biçimi arasındaki ilişkinin, gerçek doğum sırası ve yaşam biçimi arasındaki ilişkiden daha anlamlı düzeyde çıktığı görülmüştür.

Ashby, Locicero, ve Kenny (2003) ise kişilerin psikolojik doğum sıraları ile mükemmeliyetçilik düzeylerini incelemiştir. Mükemmeliyetçilik düzeylerini; uyumlu mükemmeliyetçi, uyumsuz mükemmeliyetçi ve mükemmeliyetçi olmamak gibi üç alt bölümde incelemiştir. Psikolojik doğum sırasındaki ortanca çocuk ile uyumsuz mükemmeliyetçi ve mükemmeliyetçi olmayan arasında olumlu ilişki saptanmıştır. Ayrıca psikolojik doğum sırasına göre en küçük olanlar ile de mükemmeliyetçi olmayan arasında ilişkiye ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre ise büyük ve tek çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Burada ulaşılan sonuç, ilk doğan çocukların tahttan indirilme deneyimleri ile açıklanmaktadır. Bu çalışmayla mükemmeliyetçi büyük çocukların, kendisinin kimse tarafından tahttan indirilmesine izin vermediği gibi sürekli başarı için başkalarıyla mücadele edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Keidash (2006), 72 üniversite öğrencisi üzerinde gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırası arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, bu iki değişken arasındaki ilişkinin yani gerçek doğum sırasıyla ve psikolojik doğum sırası arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

2.4. Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık İngilizce bir kavram olan “resilience” kelimesinin Türkçesi olarak geçmektedir. Living English Dictionary’nde (2013) resilience kelimesi sıfırlama, esneklik, çabuk iyileşme kabiliyeti şeklinde Türkçeye çevrilmiştir. Redhouse’da (2008) ise “resilience” kelimesi direnç, dirençlilik, zorlukları yenme gücü, çabuk iyileşme gücü ve esneklik olarak Türkçeye çevrilmiştir.

Psikolojik sağlamlık kavramı ilk defa “İllions Bell Telephone” isimli şirkette 1975-1986 yılları arasında şirket yöneticileri üzerinde yapılan bir çalışmada psikolog “Suzanne Kobasa” tarafından kullanılmıştır. Bu çalışmada yöneticilere her yıl belirli psikolojik testler uygulanıp, çalışmanın sonunda bu kişilerin yaşanan problemler ve stresli yaşam koşulları karşısında başa çıkma becerisi gösterebilmiş ortak kişilik özelliklerine sahip oldukları ifade edilmiştir (Durak, 2002).

Psikolojik sağlamlık kavramının dünya üzerinde çalışılması son elli yılda olmuştur ve ilk zamanlar hem içerik hem de sayı bakımından çok fazla bilimsel çalışma ortaya konmamıştır (Ergün, 2016). Bu durum, Michael Rutter’in (1987) psikolojik sağlamlık konusu üzerine yaptığı çalışmalardan sonra değişmiş ve dünya üzerinde çeşitli araştırmacılar tarafından araştırılmaya başlanmıştır.

Evrensel olarak kabul gören “psikolojik sağlamlık” artan ilgiye rağmen kuramsal bir temeli bulunmamaktadır (Kararımak, 2016). Psikolojik sağlamlık kavramıyla ilgili yapılan çalışmalarda, yapılandırılmış ve ampirik çalışmalara yol gösterebilecek kuramsal temellerin eksik olması göze çarpan en önemli problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000b).

2.4.1. Psikolojik Sağlamlık Tanımı

İçinde bulunduğumuz yüzyılda psikolojik danışma ve psikoloji alanlarında oldukça ön plana çıkan bir yaklaşım olan pozitif psikoloji, kişinin sahip olduğu potansiyeli, yeteneklerini ve olumlu özelliklerini temel almaktadır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Pozitif psikoloji kavramlarından biri olan psikolojik sağlamlık, son zamanlarda çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki riskli ve zorlu yaşam olaylarına bağlı olarak araştırılmaya başlanmıştır (Cerit ve Şimşek, 2007).

Psikolojik sağlamlık, yaşam içerisindeki problemler karşısında yeniden toparlanma gücüne sahip olma, esnek olma anlamına gelmektedir (Murphey ve Megan Barry, 2013; Akın ve Akın, 2015). Psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, çocukların olumsuz durumlarla başa çıkma yeteneğinin psikolojik, biyolojik ve çevresel faktörlerin birbirlerini etkilemesine bağlı olarak zamanla değiştiğini göstermekle birlikte biyolojik faktörler; çocuğun mizacını, strese yatkınlık ve kaygı düzeyini kapsamaktadır (Cerit ve şimşek, 2007). Psikolojik faktörler, çocuğun gelişme yeteneği ile ilgili olan kişisel değer ve yetkinlik, sosyal desteğe ilişkin beklentiler ve yaşadıkları dünyadaki inançlar hakkında düşünceleri de dahil olmak üzere olumsuz koşullarda yapıcı düşünceleri sürdürme gibi kavramları içerirken çevresel faktörler; barınma, sevilme, beslenme vb. durumları içermektedir (Folostinaa vd., 2015).

2.4.2. Psikolojik Sağlamlığı Yüksek Bireylerin zellikleri

Psikolojik sağlamlık ile ilişki içerisinde olan birçok kişilik özelliği bulunmaktadır. Özsaygı (Dumont ve Provost, 1999), ğrenilmiş iyimserlik ve umut (Seligman, 1990), yaşam doyumunu (Fredrickson, Tugade, Waugh ve Larkin, 2003), iyimserlik (Kumpfer, 1999) ve olumlu duygusallık (Tugade ve Frederickson, 2004) psikolojik sağlamlıkla ilişkili bulunmuş bazı kişilik özellikleri olarak literatürde göze çarpmaktadır. Ayrıca Rutter (1985), z güveni yüksek bireylerin daha başarılı başaçıkma yöntemleri geliştirdiklerini ifade etmektedir (Akt: Kararımak, 2016).

Yapılan birtakım araştırma sonuçlarına göre, bazı kişilik özellikleri psikolojik olarak sağlam bireyleri, daha savunmasız olan bireylerden ayırt edici özelliğe sahiptir (Kararımak, 2016). Ruh hali sakinliği, duyarlılık, esnek olma, uyumlu olma durumu, iç kontrol odağı, mizah anlayışı, alternatif bakış açılarına sahiplilik, entellektüel beceriye sahip olma ve dini ina bunlardan bazıları olarak görülmektedir (Masten, 1986; Werner ve Smith, 1982). Ev ve aile yaşantısı olmayan ergenlerle yapılan bir çalışmada, psikolojik sağlamlık ile umutsuzluk, yalnızlık ve yaşamı tehdit eden davranışlar arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür (Rew, Taylor-Seehafer, Thomas ve Yockey, 2001).

Başka bir araştırmada, psikolojik yönden sağlam bireylerin genel olarak sosyal becerilerinin ve problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu, daha

iyimser oldukları ve yaşam amaçlarının farkında oldukları bulunmuştur (Penick ve Jepsen, 1992; Rutter, 1989). Psikolojik sağlam bireylerin gösterdiği özellikler arasında, iyi arkadaşlık ilişkileri kurabilme ve dostluğu uzun yıllar sürdürebilme gibi olumlu özellikler de yer almaktadır (Werner, 1996).

2.4.3. Psikolojik Sağlamlıkla İlgili Risk ve Koruyucu Faktörler

Bireyin psikolojik sağlamlığının gelişmesinde, maruz kalınan riskler ve bu risk faktörlerinin azaltılmasında ya da tamamen ortadan kaldırılmasında koruyucu faktörler bulunmaktadır (Öz ve Yılmaz 2009). Stout ve Kipling'e (2003) göre; risk, olumsuz bir sonuç görülme olasılığını artıran bir ya da daha fazla etmenin ya da etkinin varlığıdır. Fraser ve Jenson'e (2008) göre de herhangi bir problemin oluşması, devam etmesi ya da daha kötüye gitme olasılığını artıran herhangi bir olay, durum ya da deneyim anlamına gelmektedir. Koruyucu faktörler ise risklerin ve olumsuz koşulların negatif etkilerini azaltan ya da tamamen ortadan kaldıran faktörlerdir (Ramirez, 2007).

Yapılan çalışmalarda, bazı ortak faktörler üzerinde durulmuştur. Bunlardan bir kısmı risk faktörleri (Fraser ve Jenson, 2008; Vance, Sanchez, Creating, 1998), bir kısmı ise koruyucu faktörlerdir (Gizir, 2007; Fraser ve Jenson, 2008; Hetherington ve Stanley-Hagan, 1999; Pienaar, 2008; Vance ve Sanchez, 1998; Howard ve Johnson, 2008). Bu çalışmalar sonucunda hem koruyucu hem de risk faktörleri bireysel, ailesel ve çevresel olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır (Akt: Öz ve Yılmaz 2009).

2.4.3.1. Bireysel Risk ve Koruyucu Faktörler

Bireysel risk faktörleri; İlaç ve fetal alkol kullanımı, prematüre doğum, madde kullanımı, adolesan gebelik, düşük IQ seviyesi, akademik başarısızlık, kronik ya da ruhsal bir hastalık, utangaç ya da geçimsiz bir mizaca sahip olma ve etnik bir gruba mensup olmadır.

Bireysel koruyucu faktörler ise bireysel risk faktörlerine karşı stresle karşılaştığında bireyi koruyan ve kökenini bireyden alan koruyucu faktörlerdir. Bunlar; empati, gelecek için plan yapma, sorumluluk, iyi düzeyde bilişsel yetenek, yüksek benlik saygısı, kendi yaşamı üzerinde kontrol sahibi olma, akademik

yeterliliğin olumlu algılanması, mizah duygusuna sahiplik, iyimserlik, etkili problem çözme becerilerine sahip olma ve yardımseverlik duygusudur.

2.4.3.2. Ailesel Risk ve Koruyucu Faktörleri

En az dört çocuklu kalabalık bir aileye sahip olma, iki çocuk arasındaki sürenin iki yıldan az olması, ruhsal veya kronik bir hastalığı olan ebeveyne sahip olma, ailesel şiddete maruz kalma ailesel risk faktörlerindedir. Bununla beraber madde kullanan ya da suç işlemiş anne babaya sahip olma, evlat edinilmiş olma, anne-babanın boşanmış olması, ölmüş ya da tek ebeveyne sahip olma gibi faktörlerden de söz edilebilir.

Ailesel koruyucu faktörler ise aileyle birlikte yaşama, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi, iyi eğitilmiş anne ve babaya sahip olma, çocukların geleceği için ailenin olumlu beklentiler içerisinde olması gibi özelliklerdir (Öz ve Yılmaz, 2009).

2.4.3.3. Çevresel Risk ve Koruyucu Faktörler

Çevresel risk faktörleri, fiziksel ve cinsel yönden suistimal, yoksulluk, düşük sosyo-ekonomik durum, evsizlik, yetersiz beslenme, çocuk ihmali, toplumsal şiddete maruz kalma ve akran zorbalığı gibi faktörlerdir.

Çevresel koruyucu faktörler ise olumlu toplumsal destek, olumlu okul ilişkileri, bir yetişkinle olumlu ilişkiye sahip olma, olumlu arkadaş desteği ve olumlu bir rol modelinin olması gibi özelliklerdir (Öz ve Yılmaz, 2009).

Buradaki risk ve koruyucu faktörlere bakıldığında kişinin psikolojik sağlamlığının düşük ya da yüksek olması bireysel, çevresel ve ailesel etkinin önemini ortaya koymaktadır. Risk faktörlerine karşın koruyucu faktörlerin ön planda olması psikolojik sağlamlığın yükselmesine, koruyucu faktörlerden ziyade risk faktörlerinin ön planda olması ise psikolojik sağlamlığın düşmesine sebep olmaktadır.

Werner'in (1955) Kauai'de yaptığı çalışma, psikolojik sağlamlığın risk ve koruyucu faktörler ile ilgili yapılmış en önemli araştırmalardan biridir. 40 sene kadar süren çalışmada; doğum komplikasyonu gelişmiş, anne babaları arasında anlaşmazlık olan, ailesinde psikopatoloji öyküsüne sahip olan ya da kronik yoksulluk içinde yetişmiş çocukların biyolojik, psikolojik ve sosyal risk faktörlerinden nasıl etkilendikleri araştırılmıştır. Özellikle de erkeklerde, ebeveynlerinin alkolizmin veya

ruhsal bir hastalığın olmasının 40 yaşlarına gelindiğinde, olumsuz sonuçlar doğurmaya yatkınlığı artırdığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada yaşı küçük olan ve çocukluk döneminde mental retardasyon tanısı alan kişilerin önemli boyutta sağlık sorunu geliştirme ve daha yoğun stresli yaşam olayı ile karşılaşanların daha fazla sağlık problemi yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Masten ve Powell'in (2003) aktardığına göre, Garnezy ve diğerlerinin 1970'li yıllarda yeterlik üzerine on yıldan fazla bir süre yaptıkları bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada da, ruhsal hastalığı olan anne babaya sahip olma, yoksulluk ve stresli yaşam olayları gibi etmenler açısından riskte olan çocukların psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörlerinden en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilen yeterlik düzeyleri üzerinde çalışılmıştır. Yine bu çalışmada gelişim dönemlerine özgü gelişimsel olarak yeterlik gösteren çocukların geçmişte ve gelecekte de yeterlik düzeylerinin pozitif olduğu ve yeterlik düzeyinin etkili ebeveynlik, entelektüel beceriler ve sosyo-ekonomik avantajlarla güçlü bir ilişkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Ülkemizde ise koruyucu ve risk faktörlerine yönelik ilk çalışma yoksul çocuklar üzerinde yapılmıştır. Gizir (2004) tarafından yapılmış olan bu çalışmada psikolojik sağlamlığın akademik boyutu olan akademik sağlamlık düzeyi ile birlikte bu akademik düzeyi etkileyen koruyucu faktörler konusu araştırılmıştır. Yapılmış olan çalışmanın sonucunda akademik sağlamlığı pozitif yönde etkilediği düşünülen bireysel, ailesel ve çevresel koruyucu faktörler ortaya konmuştur.

Gizir'in (2004) çalışmasını Özcan'ın (2005) çalışması takip etmiştir. Bu çalışmada da ebeveyni birlikte yaşayan ve boşanmış ebeveyne sahip çocuklar üzerinde durulmuştur. Özcan'ın anne- babası boşanmış çocuklarla yaptığı bu çalışmasında, anne-babası birlikte yaşayan çocukların, anne babası boşanmış çocuklara göre psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra psikolojik sağlamlık düzeylerine katkıda bulunan koruyucu faktörlerin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.4.4. Yetişkinlik Dönemindeki Psikolojik Sağlamlılık

Bir çocuğun bir felaket sonrası kaygı ve endişeleri, yıllar içinde bir yetişkinden farklı olabilir (Bonanno ve Mancini, 2008). Benzer bir şekilde ergenin ve

gencin potansiyel yaşama dair tehdit algıları, ilerleyen hayatta bir yetişkininkinden farklılık gösterebilir. Duygusal karmaşıklık yetişkinlerde daha olasıdır (Ong, Bergeman ve Boker, 2009).

Daha öncede belirtildiği gibi, psikolojik sağlamlığın biyolojik, çevresel ve kişisel faktörler arasındaki etkileşimlerin sonucu olması nedeniyle, psikolojik sağlamlığın gelişiminin bir ömür boyu sürebileceği iddia edilmektedir (Masten, 2001).

Psikolojik sağlamlık bir kişinin toplumdaki soyutlanması durumunda değil, etkileşimli bir süreç olması sebebiyle kişilerle ilişkiye geçmesi durumunda ortaya çıkar (Bektaş, 2018). Masten'e (2001) göre psikolojik sağlamlık, olumsuz stresörler karşısında aktive olan koruyucu bir mekanizma olarak görülmektedir. Çoğu zaman, desteğe en fazla ihtiyacı olan birey ya da gruplara en az desteğin verildiği bilinen bir gerçektir (Schoon ve Bartley, 2008). Üstelik birçok birey, sürekli bir sıkıntıyla karşı karşıya kalmakta ve bazen de kronik yoksulluk ve dezavantajları tecrübe etmektedir. Göreceli olarak dezavantajlı ailelerde dünyaya gelen çocuklar, avantajlı ailelerde dünyaya gelen çocuklara kıyasla hayatları boyunca bu dezavantaj ile ilişkili olan birtakım risklerle karşılaşmaya daha fazla eğilimlidirler. Bu birikim, hayatın erken dönemlerinde yani çocukluk döneminde başlamakta ve sonuçları yetişkinliğe ve hatta bazı uç örneklerde olduğu gibi sonraki kuşaklara da aktarılabilmektedir (Bektaş, 2018). Çocukluktaki erken sıkıntı deneyimleri, bireysel uyumu zayıflatmakla birlikte bu zararlı etki daha sonra geleceğe taşınmaktadır. Yaşamın daha sonraki dönemlerindeki olumsuz deneyimler, zaten azalmış ve yetersiz olan kaynakların daha da bozulmasına yol açmaktadır (Schoon, 2006).

2.4.5. Evlilikte Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlığa ulaşmanın pek çok yolu vardır (Walsh, 2006). Kişinin yaşadığı birtakım olumsuzluklar psikolojik sağlamlığı besler ve bireyler, çiftler ve aileler büyüdükçe, öğrendikçe ve geliştikçe zorlu koşullardan sağlam bir şekilde geçmektedir (Higgins, 1994).

Bir ailenin psikolojik olarak sağlamlık sergileyebilmesine katkıda bulunan temel faktörler; sıkıntıyı anlamlandırabilmek, gücün onaylanması ve olumlu bir bakış açısının sağlanması, maneviyat ve inanç sistemine sahip olmak biçiminde

sınıflandırılabilir. Bunun yanı sıra, içerisinde bulunulan ailenin bağlılığı, iletişim ve kaynakları kullanabilmesi de sağlık faktörleri arasında sayılmaktadır (Walsh, 2006).

Dışarıdan gelen bir takım stres faktörleri, geçmişteki aile deneyimlerinden ve özellikle de travma, kayıplar gibi acı verici anıları ve duyguları yeniden aktif kıldığında, aileler için sıkıntı düzeyi de artmaktadır (Walsh ve McGoldick, 2013). Diğer yönden eşlerden birinin psikolojik olarak sağlam olması, diğer eşin de sağlamlığı üzerinde etkilidir (Bektaş, 2018). Reis'e (2013) göre eşe karşı empatik olma, eş destekleme, ona zor zamanlarda ilgi ve destek sunma aynı zamanda kişinin dolaylı olarak kendisine de yaptığı bir yatırımdır (Akt: Bektaş, 2018). "Ben" ve "sen" yerine "biz" olmayı başarabilen evli çiftler, kendilerini zorluklar karşısında diğerlerine nazaran daha güçlü hissederler (Walsh, 2006). Örneğin bir çalışmada, profesyonel destek arayışında olan kadınların profesyonel destek almalarının eşlerinin de psikolojik sağlık düzeylerini arttırdığı bulunmuştur (Aydoğan, 2014).

Evlilik üzerine yapılan bir diğer çalışmada; çiftlerin psikolojik sağlamlığının eşlerin karşılıklı bağlılığı, eşlerin ortak kaygıları ve karşılıklı hedefleri olmak üzere üç unsuru bulunduğu ve bu unsurların ortak bir problem çözme sürecini teşvik ettiği vurgulanmaktadır (Bodenmann, 2005).

Gottman Evlilik Laboratuvarı çalışmaları bulgularına göre; mutlu çiftler, aralarındaki etkileşimin sürmesi için birbirlerini teşvik ederler ve duygusal olarak birbirlerine bağlı kalırlar. Bununla birlikte bu çiftler, stresli durumlarla karşılaştıklarında, birbirlerinin mücadelelerinden daha fazla haberdar olurlar ve birbirlerini desteklemek ve teşvik etmek için bir takım gibi hareket ederler (Driver, Tabares, Shapiro ve Gottman, 2012).

2.4.6. Psikolojik Sağlık İle İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında psikolojik sağlık ile ilgili Türkiye'de ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Psikolojik sağlıkla ilgili Türkiye'de yapılmış araştırmalar:

Kararımak ve Siviş-Çetinkaya'nın (2009) yaptığı bir araştırmada, psikolojik sağlamlığın benlik saygısı ve kontrol odağı ile ilişkisi incelenmiştir. 1999 Marmara

depremini yaşamış olan 17-58 yaşlarında bireylerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre kontrol odağı, dış faktörlere bağlandıkça psikolojik sağlık azalmaktadır. Sonuçlar, iç kontrol odağı yüksek olan bireylerin daha yüksek düzeyde sağlığa sahip olduğunu göstermiştir. Bunun yanında araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu da öz-saygı düzeyinin artması, psikolojik sağlığın da artmasını sağlamaktadır.

Okan ve diğerleri (2011), araştırmalarında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan 301 kız ve 149 erkek, toplam 450 öğrenci üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma da üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sıraları ile psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma incelendiğinde üniversite öğrencilerinde büyük ve küçük çocuk psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlık düzeyi ile negatif yönde, ortanca ve tek çocuk psikolojik doğum sırasının ise pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarından bir diğeri ise erkek öğrencilerin psikolojik sağlıklarının kız öğrencilerden daha düşük olduğudur.

Tekin'in (2011) Ankara'da bir hastanede çalışan hemşire ile yaptığı çalışmada, psikolojik sağlık ve tükenmişlik ele alınmıştır. Çalışmaya 519 (312 evli, 207 bekâr) kişi katılmıştır. Sonuçlara göre çalışmaya katılan katılımcıların eğitim düzeylerinin ve aylık gelirlerinin artması ile toplam psikolojik sağlık puanlarında da anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Araştırmada ayrıca, katılımcıların psikolojik sağlıklarının yaşa göre anlamlı bir biçimde farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Uçar (2014) tarafından yapılan araştırma, İstanbul'da çalışan 202 (142 kadın, 60 erkek) özel eğitim öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların psikolojik sağlık düzeyleri ve işyerindeki sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre psikolojik sağlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Öte yandan, katılımcıların psikolojik sağlık puanlarının eğitim durumu ve kurum türü değişkenleri açısından farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Küçük ve Sarıçam (2015) tarafından mental retardasyonlu çocuğa sahip olan ebeveynler üzerinde yapılmış olan diğer bir çalışmanın amacı, normal çocuğa sahip ebeveynler ile zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik sağlamlık düzeylerini karşılaştırmaktır. Araştırma Kütahya ilinde ikamet eden ve bu ilde özel eğitim okullarına devam eden 180 ebeveyn ile yapılmıştır. Bu ebeveynlerin 90'ı zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip 90'ı ise normal çocuğa sahiptir. Araştırma sonucunda zihinsel yetersizliği olan çocuğun ebeveynlerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri, normal çocuğa sahip ebeveynlerinkinden anlamlı bir şekilde düşük çıkmıştır.

Arslan (2015) tarafından 211'i kadın, 109'u erkek olmak üzere 320 kişiye yapılan bir çalışmada ise, psikolojik sağlamlığın çocukluk döneminde algılanan psikolojik istismar, düşük benlik saygısı ve depresyon arasındaki ilişkide aracılık rolü araştırılmıştır. Isparta'da yapılan bu çalışmada elde edilen bulgulara göre çocukluk döneminde yaşanan psikolojik istismar; yetişkinlikteki depresyonu, düşük benlik saygısını ve psikolojik sağlamlığı doğrudan yordamaktadır. Bunun yanı sıra çocuklukta psikolojik istismarın psikolojik sağlamlık aracılığıyla düşük benlik saygısı ve depresyonu dolaylı bir biçimde yordadığı belirlenmiştir. Bulgular incelendiğinde psikolojik sağlamlığın çocukluk dönemindeki psikolojik istismar, depresyon ve düşük benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı bir role sahip olduğu görülmüştür.

Tagay, Karataş, Bayar ve Savi-Çakar (2016) tarafından yapılan başka bir çalışmada, orta yaşta bireylerin genel öz-yeterlikleri, psikolojik sağlamlıkları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 40 olan 195'i kadın, 115'i erkek olmak üzere 310 kişi katılmıştır. Bu çalışmada psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumunu değişkenlerinin genel öz-yeterliği yordama güçleri üzerinde durulmuştur. Burdur'da gerçekleştirilen çalışmadaki analizler sonucunda, genel öz-yeterlik, psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler görülmüştür. Sonuçlarına göre, psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumunun genel öz-yeterliği yordadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2017), çalışmasını Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Medikal Bölümünde tedavi gören 107 kanser hastası ile yapmıştır. Bu çalışmada, kanser hastalarında depresyon ve psikolojik sağlamlık arasındaki üstbilişsel işlevlerin rolünü

incelenmiştir. Araştırma sonucunda; üstbilişsel işlevlerin alt boyutları olan kontrol edilemezlik, tehlike, düşünceleri kontrol ihtiyacı, olumlu inançlar, bilişsel güven, bilişsel farkındalık ile depresyon seviyeleri arasında ilişkiler bulunmuştur. Ortaya çıkan sonuca göre, üstbilişsel işlevlerin rolünde artış görünürken psikolojik sağlamlık düzeyi azalmakta ve bu doğrultuda depresyon seviyesi artmaktadır.

Çapan'ın (2018) yaptığı çalışmaya 293 üniversite öğrencisi katılmış olup, üniversite öğrencilerinde güvenli bağlanma ve affedicilik arasında psikolojik sağlamlığın aracılık rolü üzerinde durulmuştur. Araştırmanın hipotezi olan güvenli bağlanma ve affedicilik arasında psikolojik sağlamlığın aracılık rolü yapısal eşitlik modeli ile test edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre üniversiteye devam eden öğrencilerde psikolojik sağlamlığın güvenli bağlanma ve affedicilik arasında aracı rolü olduğu bulunmuştur.

Hoşoğlu, Kodaz, Bingöl ve Batık (2018), araştırmalarını Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adayları ile yapmışlardır. Çalışmaya 423 gönüllü öğretmen adayı katılmıştır. Çalışmada öğretmen adaylarının psikolojik sağlamlık düzeylerinin aile gelir durumuna, cinsiyete, algılanan ebeveyn tutumuna ve yaşamın büyük kısmının geçirildiği yere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, öğretmen adaylarının psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyete ve aile gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, algılanan ebeveyn tutumu ve yaşamın büyük kısmının geçirildiği yere göre ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

Psikolojik sağlamlık ile ilgili yurt dışında yapılmış araştırmalar ise şunlardır:

Özel eğitime muhtaç çocuklara sahip ebeveynlerin psikolojik sağlamlık ve iyimserlik arasındaki ilişkisini inceleyen Heiman (2002), araştırmasında bu ebeveynlerin çocuklarının özel gereksinimli olduğunu fark ettikleri anda öncelikle olumsuz duygular yaşadıklarını fakat zamanla çocuklarını yetiştirirken daha iyimser bir bakış açısına sahip olduklarını belirlemiştir. Bu araştırmaya katılan özel eğitime muhtaç çocuklara sahip olan ebeveynler, iyimser bakış açılarının çocuklarını yetiştirirken kendilerini güçlendirdiğini vurgulamışlardır.

Ong, Bergaman, Bisconti ve Wallace (2006) tarafından yakınıni kaybeden ileri yaştaki yetişkinler üzerinde psikolojik sağlamlık ve pozitif duygular ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, pozitif duyguların günlük stresi azaltmada psikolojik sağlamlığa katkı sağladığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, aynı çalışmada psikolojik sağlamlık düzeyleri yüksek olan ileri yaştaki bireylerin stres ve negatif duygular karşısında daha fazla pozitif duygu deneyimlerine başvurdukları görülmüştür.

Quale ve Schanke'nin (2010) ağır fiziksel bir hasara uğramış hastalarla yaptıkları başka bir çalışmada, psikolojik sağlamlık ve iyileşme arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmayı yapanlar rehabilitasyon sırasında sosyal açıdan kendine güvensizlik ve stres duyulmasının sağlam olarak nitelenmeyen hastalar arasında sık görülen bir özellik olduğunu öne sürmektedirler. Bu hastaların aşırı derecede seçici tavırları, yüksek standartlara sahip olmaları ve özellikle rehabilitasyon merkezinin sağladığı sosyal desteğe karşı güçlü derecede itici duygular besledikleri rapor edilmiş olmasından dolayı yapılan çalışmada, psikolojik sağlamlığı düşük olan hastaların iyileşme sürecine daha kötümser bir şekilde devam ederken psikolojik sağlamlığı yüksek hastaların daha iyimser bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür. Psikolojik sağlamlığı düşük olan ya da hiç psikolojik sağlamlığı bulunmayan hastaların sosyal destekle ilgili beklentilerinin daha yüksek olduğu, bu yüzden de standartları karşılanmadığında daha büyük bir tatminsizlik hissettikleri görülmüştür. Araştırmacılar, psikolojik sağlamlığın pozitif duygular için kritik bir destekleyici gibi görüldüğünü fakat aynısının duyguların psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisi için de söylenip söylenemeyeceğini tartışmaya açmışlardır.

Keye ve Pidgeon (2013), üniversite öğrencilerinden 39 erkek, 102 kadın ile yaptıkları çalışmada, farkındalığın ve akademik öz-yeterliğin psikolojik sağlamlığı yordama gücü belirlenmeye çalışmışlardır. Yaptıkları çalışmada, farkındalığın ve akademik öz-yeterliğin üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının yordanmasında anlamlı bir etkisi olduğunu görmüşlerdir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi kapsamında araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, “İki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir.” (Karasar, 2000). Çalışmamızdaki değişkenlerimiz; evlilik uyumu, psikolojik doğum sırası ve psikolojik sağlamlıktır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2019 yılında Ankara, İstanbul ve Konya’da ikamet eden evli bireyler oluşturmaktadır. Tablo 1’de gösterildiği gibi %56,6’sı kadın %43,4’ü erkek toplam 461 evli birey tesadüfi yöntem ile seçilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	261	56,6
Erkek	200	43,4
Toplam	461	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, bireylerin psikolojik doğum sırasını belirlemek amacıyla White, Campbell ve Stewart (1991) tarafından geliştirilmiş olan “White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri” ve evli bireylerin evlilikteki uyumunu ölçmek amacıyla Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiş olan “Evlilikte Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca bireylerin psikolojik sağlıklarının düzeyini belirlemek amacıyla Smith ve diğerleri (2008) tarafından oluşturulan, “Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği” kullanılmıştır.

White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri: White, Campbell ve Stewart tarafından 1991 yılında bireyin psikolojik doğum sırasını belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan bu ölçek, 1998 yılında revize edilmiş olup son şekli verilmiştir. White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin Türkçeye uyarlaması, Kalkan (2005) tarafından yapılmıştır. 42 maddelik bu ölçeğin, erkekler ve kadınlar için ayrı puanlama sistemi vardır. Test dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler; büyük çocuk (memnun edici/düzenleyici), ortanca çocuk (dışlanmış/ihtimal edilmiş), küçük çocuk (sevimli/ikna edici), tek çocuk (dikkatle bakılan) şeklinde belirlenmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliği için uzman görüşü alınmıştır. Yapı geçerliği için faktör analizi yapılmış, erkekler için varyansın %29’unu açıklayan dört faktör ve kadınlar için varyansın %26’sını açıklayan dört faktör bulunmuştur. Envanterin güvenilirliği iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemleriyle hesaplanmıştır. Tekrar test güvenilirliği erkekler için .77 ile .89 arasında değişirken kadınlar için ise .78 ile .89 arasında bulunmuştur. İç tutarlık güvenilirliği ise erkekler için .86, kadınlar için .74 arasında değişen erkekler için ise .65 ile .82 arasında hesaplanmıştır.

Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ): Bu ölçek, Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Tutarel-Kışlak (1999) tarafından, Hunt’ın (1978) ve Freeston ile Plechaty’nin (1997) puanlama sistemleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. EUÖ 15 maddelik bir ölçektir. EUÖ bir genel uyum sorusu, anlaşma alanlarını ölçen 8 soru ile çatışma çözme, bağlılık ve iletişimi ölçen 6 soruyu içermektedir. Ölçekten alınan puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Uyumlu ve uyumsuz evliliği olan bireylerin ayrımını sağlayan kesme noktası 43,5 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla

yapılan işlemlerde iç tutarlık güvenirlik değeri .90, iki yarım test güvenirliği .84, test-tekrar test güvenirliği .57 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla “İlişkilerde Yükleme Ölçeği”nden yararlanılmış ve korelasyon katsayısı .54 olarak bulunmuştur.

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ): Ölçek, bireylerin psikolojik sağlamlığını ölçebilmek amacıyla Smith ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilmiştir. Türkçeye uyarlama çalışması Doğan (2015) tarafından yapılmıştır. KPSÖ; 5’li likert tipinde, 6 maddelik, öz bildirim tarzı bir ölçme aracıdır. Ölçekte bulunan ve tersten kodlanan maddeler çevrildikten sonra alınan yüksek puanlar, yüksek psikolojik sağlamlığa işaret etmektedir. Ölçeğin geliştirilmesi ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları dört farklı çalışma grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin, yapı geçerliğini belirlemek üzere açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır ve analiz sonucu, 4 farklı örneklem grubu için sırasıyla, toplam varyansın % 61, % 61, % 57 ve % 67’sini açıklayan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçek maddelerine ilişkin faktör yükleri ise, .68 ile .91 arasında değişen değerlerde bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliği iç tutarlık ve test tekrar test yöntemleriyle hesaplanmış olup, iç tutarlık güvenirlik katsayısı .80 ile .91 arasında değişen değerlerde, test tekrar test güvenirlik katsayısı ise .62 ile .69 arasında bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında, KPSÖ ile diğer ölçekler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve KPSÖ ile yaşam amaçları, ego sağlamlığı, iyimserlik, sosyal destek, olumlu duygular arasında ve olumlu başa çıkma stratejileri pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. KPSÖ, depresyon, kötümserlik, anksiyete, algılanan stres, olumsuz başa çıkma stratejileri ve olumsuz duygular arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Ölçme araçları araştırmacı tarafından internet ortamında hazırlanmış sosyal medya yoluyla çalışma grubuna gönderilmiş, anketlerin doldurulup gönderilmesi istenmiştir. Elde edilen veriler tek tek araştırmacı tarafından incelenip veriler kodlama yönergesine uygun olarak kodlandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Ölçek formlarını eksiksiz doğru bir şekilde doldurmuş olan bireylerin formları değerlendirmeye alınmıştır. Bilgisayarda kodlama yapılarak aktarılmış olan verilerin analizi SPSS 25 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır.

Psikolojik doğum sırası puanları erkekler ile kadınlar için ayrı ayrı hesaplanmış her boyut madde sayısına bölünerek 0-1 arasında puan oluşturulmuştur. Bu sayede kadın ve erkek ayrımında olan puanlar birleştirilmiştir. Psikolojik sağlık, evlilik uyumu ölçeklerinin puanları ölçek bilgisine göre hesaplanmıştır.

Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunun incelenmesi için yapılan bir işlem çarpıklık ve basıklık değerlerinin hesaplanmasıdır. Ölçek puanlarından elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997). Buna göre ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Analizlerde parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Çalışmada ölçek puanlarının birbiri ile ilişkisi Pearson Korelasyon testi ile, ölçek puanları arasındaki etki ve araştırma kapsamında aracılık testi yapısal eşitlik modeli AMOS ile analiz edilmiştir.

Aracı Etki Modeli Aracılık etkisinden söz edebilmek için bazı koşulların sağlanması gerekir. Baron ve Kenny'nin (1986) adımları olarak isimlendirilen bu koşullar şöyle sıralanmıştır (Baron ve Kenny, 1986: 116; Gürbüz ve Bekmezci, 2012: 200):

1. Bağımsız değişkenin, aracı değişken üzerinde bir etkisi olmalıdır.
2. Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır.
3. Aracı değişken, ikinci adımdaki regresyon analizine dâhil edildiğinde bağımsız değişkenle bağımlı değişken arasında anlamlı olmayan ilişki ortaya çıkarsa tam aracılık etkisinden, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkide azalma meydana gelirse kısmi aracılık etkisinden söz edilebilir (Burmaoğlu, Polat ve Meydan, 2013; Howell, 2013; McKinnon, Fairchild ve Fritz, 2010).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu çalışmada elde edilen veriler, öncelikle değişkenlerin betimleyici istatistikleri daha sonra değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkileri ve son olarak da alt problemler doğrultusunda test edilerek ulaşılan bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Psikolojik doğum sırası, psikolojik sağlamlık ve evlilik uyumu değişkenlerinin puanlarının betimleyici istatistikleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Psikolojik Doğum Sırası, Psikolojik Sağlamlık ve Evlilik Uyumu Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma	Düzye %	Çarpıklık	Basıklık
Büyük Çocuk	0	1	0,68	0,27	67,96	-0,79	-0,17
Ortanca Çocuk	0	1	0,20	0,27	20,43	1,43	1,14
Küçük Çocuk	0	1	0,44	0,26	44,26	0,01	-0,94
Tek Çocuk	0	1	0,31	0,28	30,72	0,76	-0,40
Psikolojik Sağlamlık	6	30	20,54	4,59	68,47	-0,23	0,10
Evlilik Uyumu	4	60	44,87	8,71	74,79	-1,10	1,99

Tablo 2’de ankete cevap verenlerin 461 evli bireyin büyük çocuk puan ortalaması $0,68 \pm 0,27$, ortanca çocuk puan ortalaması $0,20 \pm 0,27$, küçük çocuk puan ortalaması $0,44 \pm 0,26$ tek çocuk puan ortalaması $0,31 \pm 0,28$ ’dir. Psikolojik sağlamlık puan ortalaması $20,54 \pm 4,59$ ’dur. Evlilik uyumu puan ortalaması $44,87 \pm 8,71$ ’dir.

Psikolojik doğum sırası, psikolojik sağlamlık ve evlilik uyumu puanlarının ilişkisi Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3

Psikolojik Doğum Sırası, Psikolojik Sağlık ve Evlilik Uyumu Puanlarının İlişkisi

		Büyük Çocuk	Ortanca Çocuk	Küçük Çocuk	Tek Çocuk	Psikolojik Sağlık	Evlilik Uyumu
Büyük Çocuk	r	1	,098*	,188**	,148**	-,124**	,043
	p		,035	,000	,001	,008	,358
Ortanca Çocuk	r		1	-,374**	,577**	-,226**	-,177**
	p			,000	,000	,000	,000
Küçük Çocuk	r			1	-,149**	,127**	,115*
	p				,001	,006	,013
Tek Çocuk	r				1	-,269**	-,199**
	p					,000	,000
Psikolojik Sağlık	r					1	,242**
	p						,000
Evlilik Uyumu	r						1
	p						

**p<0,01, *p<0,05

Tablo 3'deki, büyük çocuk puanı ile psikolojik sağlık (r=-0,124) puanı arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Ortanca çocuk puanı ile psikolojik sağlık (r=0,127) ve evlilik uyumu (r=0,115) puanları arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Küçük çocuk puanı ile psikolojik sağlık (r=0,127) ve evlilik uyumu (r=0,115) puanları arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Tek Çocuk puanı ile psikolojik sağlık (r=-0,269) ve evlilik uyumu (r=-0,199) puanları arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Psikolojik sağlık puanı ile evlilik uyumu (r=0,242) puanı arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Yapısal eşitlik modelinin indekslerinde uyum sağlanıp sağlanmadığı Tablo 4'de gösterilmiştir.

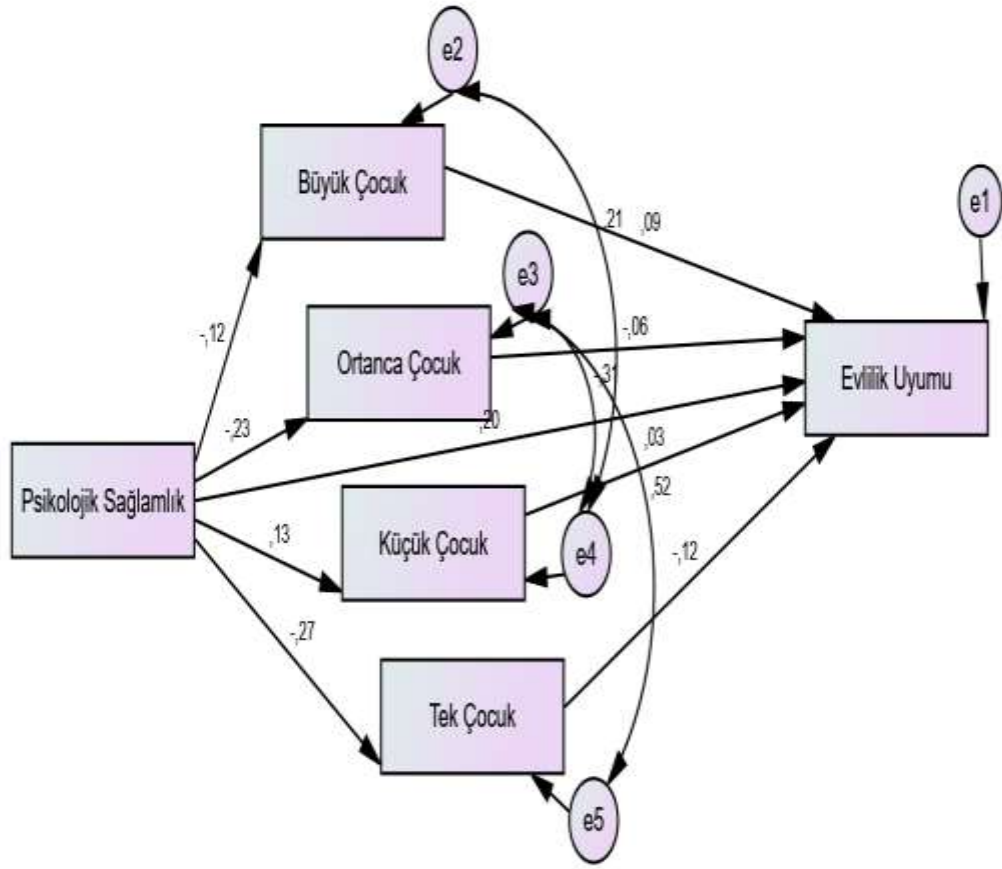
Tablo 4

YEM Uyum İndeksleri

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi^2/sd < 5$	4,702
GFI > 0.90	0,988
AGFI > 0.90	0,915
CFI > 0.90	0,962
RMSEA < 0.08	0,081
RMR < 0.08	0,043

YEM analizi sonuçlarında modelin uyum indekslerinin hemen hemen sağlandığı gözlenmiştir. χ^2/sd , AGFI, RMR, GFI, CFI indekslerinin tam olarak sağlandığı, RMSEA indeksinin hemen hemen sağlandığı görülmektedir.

Araştırma bulguları Yapısal eşitlik modeli olan Amos'da path diagramı ile model oluşturulmuştur bu model Şekil 1'de gösterilmiştir. Oluşturulan model analiz edilerek Tablo 5'de gösterilmiştir.

Şekil 1. YEM için Path Diagramı

Tablo 5

Model için YEM Aracılık Analizi Sonuçları

Doğrudan Etki						
Bağımlı Değişkenler	Yol	Bağımsız Değişkenler	B	std. Hata	t	p
Evlilik Uyumu	<---	Psikolojik Sağlamlık	0,242	0,045	5,358	0,000*
Model						
Büyük Çocuk	<---	Psikolojik Sağlamlık	-0,124	0,046	-2,689	0,007*
Ortanca Çocuk	<---	Psikolojik Sağlamlık	-0,226	0,044	-5,089	0,000*
Küçük Çocuk	<---	Psikolojik Sağlamlık	0,127	0,046	2,742	0,006*
Tek Çocuk	<---	Psikolojik Sağlamlık	-0,269	0,045	-5,987	0,000*
Evlilik Uyumu	<---	Büyük Çocuk	0,085	0,046	1,850	0,064
Evlilik Uyumu	<---	Ortanca Çocuk	-0,059	0,059	-1,001	0,317
Evlilik Uyumu	<---	Küçük Çocuk	0,034	0,049	0,683	0,495
Evlilik Uyumu	<---	Tek Çocuk	-0,118	0,055	-2,140	0,032*
Evlilik Uyumu	<---	Psikolojik Sağlamlık	0,204	0,047	4,328	0,000*

*p<0,05

Araştırmadaki bulgular alt problemlerin sırasına uygun olarak incelenmiştir.

1.Evli bireylerde psikolojik sağlamlık, evlilik uyumunu yordamakta mıdır?

Tablo 5'deki doğrudan etki incelendiğinde, psikolojik sağlamlık ($\beta=0,242$) evlilik uyumunu pozitif etkilemektedir ($p<0,05$). Buna göre koşul 2 sağlanmıştır (Koşul 2, Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır). Bağımsız değişken olan psikolojik sağlamlık bağımlı değişken olan evlilik uyumunu etkilediği görülmektedir.

2. Evli bireylerde psikolojik sağlamlık, psikolojik doğum sırasını yordamakta mıdır?

Tablo 5'deki modelin etkileri incelendiğinde psikolojik sağlamlık, büyük çocuk boyutunu ($\beta=-0,124$), ortanca çocuk boyutunu ($\beta=-0,226$), tek çocuk boyutunu ($\beta=-0,269$) negatif; küçük çocuk ($\beta=0,127$) boyutunu pozitif etkilemektedir ($p<0,05$). Buna göre psikolojik doğum sırasının tüm alt boyutları koşul 1'i sağlamıştır. Koşul 1'e göre, bağımsız değişkenin, aracı değişken üzerinde bir etkisi olmalıdır. Yani

bağımsız değişken olan psikolojik sağlamlık, aracı değişken olan psikolojik doğum sırasının tüm alt boyutlarını etkilemektedir.

3. Evli bireylerde psikolojik doğum sırası, evlilik uyumunu yordamakta mıdır?

Tablo 5’de görüldüğü gibi, tek çocuk boyutu ($\beta=-0,118$) evlilik uyumunu negatif etkilemekte iken ($p<0,05$) diğer boyutlar etkilememektedir ($p>0,05$). Buna göre tek çocuk boyutu koşul 3’ü sağlamıştır diğerleri sağlamamıştır. Koşul 3’e göre; Aracı değişken, ikinci adımdaki regresyon analizine dâhil edildiğinde bağımsız değişkenle bağımlı değişken arasında anlamlı olmayan ilişki ortaya çıkarsa tam aracılık etkisinden; bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkide azalma meydana gelirse kısmi aracılık etkisinden söz edilebilir. Tek Çocuk boyutu için aracılık testi incelenmiştir.

4. Evli bireylerde psikolojik sağlamlığın evlilik uyumuna etkisinde psikolojik doğum sırasının aracı rolü nedir?

Aracılık testi incelendiğinde psikolojik sağlamlığın evlilik uyumuna etkisinde büyük çocuk, ortanca çocuk, küçük çocuk boyutları istatistiksel anlamlı aracılık etmemektedir ($p>0,05$). Psikolojik sağlamlığın evlilik uyumuna etkisinde tek çocuk boyutu istatistiksel anlamlı aracılık etmektedir (SOBEL; $z=2,019$, $p<0,05$). Bu aracılık kısmi aracılıktır ($\beta_1=0,242 \rightarrow \beta_2=0,204$).

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre tartışma bölümü de bulgular bölümünde olduğu gibi alt problemlerin sırasına uygun olarak incelenmiştir.

1. Evli bireylerde psikolojik sağlamlığın evlilik uyumunu yordaması:

Evli bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyi, evlilik uyumunu yordamaktadır. Psikolojik sağlamlık yükseldikçe evlilik uyumundaki pozitif etki dikkati çekmektedir. Psikolojik sağlam bireylerin ruh hali sakinliği, duyarlılık, esnek olma, uyumlu olma durumu, iç kontrol odağı, mizah anlayışı, alternatif bakış açılarına sahiplilik, entellektüel beceriye sahip olma ve dini inaç gibi olumlu kişilik özelliklerini sayabiliriz (Masten, 1986; Werner ve Smith, 1982). Mustein ve Glargin'in (1968) yaptıkları araştırmada eşinin olumlu kişilik özellikleri olduğunu belirten kişilerin evlilik kalitesinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Evlilik kalitesinin yüksek olması evlilik uyumunun da yüksek olduğunu göstermektedir. Bu çalışmadan da anlaşıldığı üzere evli bireylerin psikolojik sağlamlıklarının yüksek düzeyde olması evlilik uyumunu olumlu etkilemektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi Akar (2005) evliliklerinde doyumu sağlayan çiftlerin aynı zamanda uyumlu çiftler olduğunu belirtilerek bu iki kavramın (evlilik uyumu ve evlilik doyumu) aslında aynı kavram olduğunu ileri sürmektedir. Buradan yola çıkılarak evlilik doyumu ve psikolojik sağlamlık arasında yapılmış çalışmalara bakıldığında, evlilik doyumu değişkeni evli bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerini yordayan bir değişkendir. Araştırmada, evli bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ile evlilik doyumları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, evli bireylerin evlilik doyum puanları arttıkça psikolojik sağlamlık puanlarında da artış görülmektedir (Bektaş, 2018). Bradley ve Hojjat (2016) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen bulgulara göre psikolojik sağlamlık, evlilik doyumu üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Araştırmadaki bu bulgunun literatürdeki çalışmalarla tutarlı olduğu görülmektedir.

2. Evli bireylerde psikolojik sağamlığın, psikolojik doğum sırasını yordaması:

Evli bireylerde psikolojik sağamlık psikolojik doğum sırasını yordamaktadır. Evli bireylerin psikolojik sağamlığı; büyük çocuk, ortanca çocuk ve tek çocukta negatif (-) bulunmuştur. Küçük çocukta ise pozitif (+) görölmektedir. Oktan ve diğerleri (2011) üniversiteli öğrenciler ile yaptıkları çalışmaya göre, büyük ve küçük çocuk psikolojik doğum sırasının psikolojik sağamlık düzeyi ile negatif yönde; ortanca ve tek çocuk psikolojik doğum sırasının ise pozitif yönde ilişkili olduğu görölmektedir. Yapılan çalışmada psikolojik doğum sırasının psikolojik sağamlık ile ilişkisi büyük çocuk ile tutarlı yani negatif, diğer alt boyutlarla (ortanca çocuk, küçük çocuk ve tek çocuk) tutarsız olduğu görölmektedir.

En küçük olmak, çoğu zaman bireyin kendini değerli ve güçlü bir kişilik olarak hissetmesine sebep olabilir. Bunun nedeni genellikle aile tarafından şımartılmış olmaları ve kendilerinden sonra kimse gelmediği için hep farklı bir özellik içinde büyümüş olmalarıdır. En küçük çocuklar yerinin başkası tarafından alınma felaketini asla yaşamazlar (Adler, 1994). Elde edilen bulgu yani psikolojik sağamlıkta, küçük çocuk alt boyutunun pozitif çıkması, küçük çocuğun bu özelliklerinin psikolojik sağamlık göstermesine katkı sağlamış olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Büyük çocuklar yaşamın ilk yıllarında çevresinin ilgi merkezi olurlar. Fakat aileye yeni bebek gelmesiyle birlikte sahip olduğu konumu kaybederler. Daha büyük oldukları için anne ve babanın beklentisi bir anda artar. Ebeveynin eleştirisini en çok onlar alırlar. Çocukluk çağında yaşanan bu deneyimler yetişkin hayatını önemli ölçüde etkileyecek bir yaşam biçimi oluşturmasına ve elindeki yetkileri kaybetmekten korkan kişiler olmasına yol açabilir (Gençtan, 2004). Bu nedenle büyük çocuklar mücadele ederek güce ulaşmaya çalışır, kurallara uyar. Sahip olmaları gereken konumu elde edemezlerse bunun üzüntüsünü yaşayabilirler (Adler,1994). Büyük çocukların bu özelliklerinin psikolojik sağamlıklarına negatif etki ettiği söylenebilir.

İkinci çocuk (ortanca çocuk) dikkat merkezi olamaması ve önünde her zaman ona yol gösteren birinin olması, ailenin ilk çocuğa yaptığı engellemeleri görmesi ve bunları yapmayarak kendi yolunu daha çabuk bulabilmesini sağlar (Adler, 1994). Ortanca çocuklar, büyük çocuğun (ilk çocuk) ayrıcalığını yakalamak ya da geçmek için sürekli yarış halinde görülebilir çünkü ortanca çocuk aile içerisinde tam olarak tanımlanabilir bir rol edinmemiştir. Eğer ortanca çocuk aile içindeki bu rolüne uyum sağlarsa yetişkinlik hayatında güçlü ve tutarlı bir kişilik ortaya çıkarabilir (Stewart, 2004). Bunların yanı sıra ortanca çocuk, güçlü ve yetenekli büyük kardeş ile kendisinden sonra gelen küçük kardeşi arasında kalarak ikisiyle de mücadele etmek zorunda kalır. Diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı inancına kapılır ve ileriki yaşamında tepkici, asi, kendini aşma çabası içerisinde bir insan olma çabası içerisinde ya da yenilgiyi kolay kabul eden ezik ve karamsar bir kişilik geliştirmesine sebep olabilir (Gençtan, 2004). Ortanca çocuğun bu özellikleri psikolojik sağlamlık düzeyinin düşük olmasına sebep olabilir.

3. Evli bireylerde psikolojik doğum sırasının evlilik uyumunu yordaması:

Evli bireylerde psikolojik doğum sırası, evlilik uyumunu yordamaktadır. Yapılan analiz sonucuna göre, psikolojik doğum sırasının tek çocuk boyutu, evlilik uyumunu olumsuz etkilemektedir. Psikolojik doğum sırasının diğer alt boyutları evlilik uyumunu etkilememektedir.

Doyumsuz ve sıkılgan olarak kabul edilen tek çocuklar, mutluluk hazlarını çok zor elde ederler. Arkadaşlarıyla beraber olduğu ortamlarda paylaşımcı olmadıkları ve eleştirilmeyi sevmedikleri için huzursuzluk ve uyum problemleri yaşayabilirler. Yaşadıkları bu problemlerinde kendilerinin payı olduğu kadar, ebeveynlerinin yanlış tutumlarının da payı büyüktür. Tek çocuklara göre kendi istekleri ve ilgileri her şeyden daha önemlidir. Ebeveynlerinden daha çok anneye bağımlıdırlar (Kılıçarslan, 2014). Ayrıca ebeveynler yansıtabilecekleri kimse olmadığı için ilgilerini tek çocuklara yansıtırlar. Bu durum çocuğa yarardan çok zarar vermektedir. Çünkü çocuk aileye bağımlı hale gelir ve yapacağı her şeyi aileye sorarak, onay alma gereksinimiyle karşı karşıya kalır. Bunun sonucunda ise tek başına kaldığı zaman hayatla mücadele etmekte zorluk yaşarlar (Leman, 2011). Tek çocuk boyutuna sahip bireylerin belirtilen bu özelliklerinin evlilik gibi sorumluluk gerektiren bir oluşumda zorluk çektiği ve evlilik uyumunun da olumsuz etkilendiği

şeklinde yorumlanabilir.

4. Evli bireylerde psikolojik sağlamlığın ve evlilik uyumuna etkisinde psikolojik doğum sırasının aracı rolü:

Evli bireylerde psikolojik sağlamlığın evlilik uyumuna etkisinde psikolojik doğum sırasının boyutlarından büyük çocuk, ortanca çocuk ve küçük çocuğun etkisi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra tek çocuk boyutunun negatif etkisi dikkat çekmektedir. Psikolojik doğum sırasının tek çocuk boyutuna sahip olanların evlilik uyumu ve psikolojik sağlamlığı düşük görülmektedir.

Tek çocuk, ilk doğan (büyük çocuk) çocuklar gibi aile içinde eşsiz bir konuma sahiptir. Çünkü tek çocuğa sahip olan anne babalar onlara daha çok vakit ayırabilir; onlara daha çok ilgi gösterebilir; daha tedbirli, hoşgörülü ve koruyucu davranabilirler (Atkinson vd., 1995). Tek çocuk, yalnız yetişir bu nedenle toplumsal davranışların gelişmesi için gerekli olan ortamdaki yoksun kalır. Tek çocuklar çoğu zaman aşırı korunduğu ve şımartıldığı için ileriki yaşamında da çevresindekilerin kendine benzer davranışlarda bulunmasını beklerler (Geçtan, 2004). Tek çocuk olmanın aileyle fazla zaman geçirmek, ailenin maddi ve manevi kaynaklarını tek başına kullanmak, aile ile yakın ilişkiler geliştirebilmek, rekabet edecek kimsenin olmaması gibi avantajları vardır. Bu avantajların yanı sıra bütün dikkatin kişide toplanması, başarılı olmak konusunda baskı hissetme, anne babaların kendi ölümlerinden sonrası için çocuklarına yönelik kaygıları, akranlarla ilişki kurmada zorluk yaşama vb. gibi tek çocuk olmanın dezavantajlı yönleri de söz konusudur (Roberts ve White, 2001). Tek çocuğa ait bu özellikler psikolojik sağlamlığın ve evlilik uyumunun gelişimini engelleyen unsurlar olarak görülmektedir. Bu çalışmada da tek çocuk psikolojik doğum sırası ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Yani tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olan bireylerin psikolojik sağlamlıkları düşük bulunmuştur. Bu bulgu hem tek çocuk özellikleri ile hem de Parinyaphol ve Chongruksa'nın (2008) yapmış oldukları çalışma ile tutarlı görülmektedir. Parinyaphol ve Chongruksa, yaptıkları çalışmada, tek çocuğun psikolojik sağlamlığın ilk, ortanca ve son çocuğun psikolojik sağlamlığından daha düşük düzeyde olduğunu belirtmişlerdir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmada evli bireylerin psikolojik doğum sırasının, psikolojik sağlamlık ve evlilik uyumu yordama düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara varılmıştır:

Evli bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri yükseldikçe evlilik uyumunun arttığı görülmektedir.

Evli bireylerin psikolojik doğum sırasının küçük çocuk boyutunun psikolojik sağlamlığa pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik doğum sırasının diğer boyutlarında (büyük çocuk, ortanca çocuk ve tek çocuk) psikolojik sağlamlığa olumlu ya da olumsuz bir etki görülmemiştir.

Yapılan bir diğer analiz sonucuna göre psikolojik doğum sırasının tek çocuk boyutu, evlilik uyumunu olumsuz etkilemektedir. Psikolojik doğum sırasının diğer alt boyutları evlilik uyumunu etkilememektedir.

Psikolojik sağlamlığın, evlilik uyumuna etkisinde psikolojik doğum sırasının alt boyutlarından büyük çocuk, ortanca çocuk, küçük çocuk boyutlarına etkisi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra tek çocuk boyutunun negatif etkisi olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

6.2. Öneriler

Bu araştırma, 200 erkek, 261 kadın toplam 461 evli bireyin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Benzer araştırmalar daha geniş gruplarla meslek, sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi gibi farklı değişkenlerle yapılarak bu çalışmanın sonuçları ile karşılaştırma yapılabilir.

Bu çalışma birbiriyle çift olmayan evli bireyler üzerinde yapılmıştır. Birbiriyle evli olan çiftler üzerinde benzer bir çalışma yapılarak farklı psikolojik doğum sıralarına ve psikolojik sağlamlık düzeylerine sahip olan bireylerin evlilik uyumunun araştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmaya göre psikolojik sağamlık düzeyi evlilik uyumunu pozitif yönde etkilemektedir. Buna göre evli bireylerin evlilik uyumunu artırmak için evlilik öncesi bireylerin psikolojik sağamlık düzeylerini artırmak faydalı olacaktır. İlgili belediyeler tarafından evlilik öncesi koruyucu faktörler ile güçlendirici seminerler verilmesi psikolojik sağamlık düzeylerini artıracaktır. Evlilik uyum düzeyinin yükseltilmesi aile içi şiddetin önlenmesi ve boşanmaların azalmasına katkı sağlayacağı için önerilmektedir.

Evlilik uyumu ile ilgili psikolojik doğum sırası dikkate alındığında psikolojik doğum sırası alt boyutlarından olan tek çocuk boyutunun olumsuz etkisi görülmektedir. Buna yönelik belediyelerde evlilik öncesinde bireylere psikolojik doğum sırası ile ilgili bilgi verilmesi, ilgili anketin yapılması ve çıkan sonuçlara göre risk grubundaki tek çocuk boyutuna sahip olan bireylerle evlilik uyumunu güçlendirme seminerleri verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açık, Ö. (2008). *Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Adler, A. (1994). *Güç çocuğun eğitimi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Adler, A. (1996). *Yaşama sanatı*. İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2000). *Yaşamın anlam ve amacı*. İstanbul: Say Yayınları.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırması* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). S. B. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Akın, A. ve Akın, Ü. (2015). *Psikolojide güncel kavramlar I* (Pozitif Psikoloji). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Alvi, S., Clow, K.A. ve DeKeseredy, W.S. (2008). Woman Abuse in a Sample of Minority Low-Income Women. *Women's Health & Urban Life*, 7, 51-67.
- Anderson, K. M. ve Danis, F. S. (2006). Adult Daughters of Battered Women: Resistance and Resilience in the Face of Danger. *Affilia*, 21(4), 419-432.
- Arslan, G. (2015). Ergenlerde psikolojik sağlamlık: Bireysel Koruyucu Faktörlerin Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 149-158.
- Ashby, J. S., LoCicero, K. A. ve Kenny, M. C. (2003). The relationship of multidimensional perfectionism to psychological birth order. *Individual Psychology*, 59(1), 42-51.
- Atkinson, R. T., Atkinson, R. C. ve Hilgard, E. R. (1995). *Psikolojiye giriş I*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Aydoğan, D. (2014). *Çiftlerde ilişkisel yılmazlığın ebeveynlik stresi, ilişkisel başa çıkma, ilişkisel profesyonel yardım arama ile ilişkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (1990). *Kavramlar ve tanımlar*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Bektaş, M. (2018). *Evli bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin yordanması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Belsky, J. (1990). *The effects of children on marriage*. New York: Guilford Press.
- Benin, M. H. ve Agostinelli, J. (1988). Husbands and wives satisfaction with the division of labor. *Journal of Marriage and The Family*, 50, 349-361.
- Bodenmann, G. (2005). Dyadic coping and its significance for marital functioning. *Couples coping with stress: Emerging perspectives on dyadic coping*. Erişim tarihi: 5 Haziran 2019. URL: [dx.doi.org/10.1037/11031-002](https://doi.org/10.1037/11031-002).
- Bonanno, G. A. ve Mancini, A. D. (2008). The human capacity to thrive in the face of potential trauma. *Pediatrics*, 121(2), 369-375.
- Bouchard, G., Lussier, Y. ve Sabourin, S. (1999). Personality and marital adjustment: utility of the five factor model of personality. *Journal of Marriage and the Family*, 6, 651-660.
- Bozkuş, O. (2014). *Evlilik uyumunun yordayıcıları olarak olumlu yanılısama, reddedilme duyarlılığı ve narsizm* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Bozkuş, K. ve Gündüz, Y. (2018). Okul müdürlerinin liderliği ve psikolojik doğum sıraları. *Elementary Education Online*, 17(3), 1619-1630.
- Bradley, J. M. ve Hojjat, M. (2016). A model of resilience and marital Satisfaction. *The Journal of Social Psychology*, 157(5), 1-40.
- Broderick, J. E. ve O'Leary, K. D. (1986). Contributions of affect, attitudes and behavior to marital satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(4), 514-517.

- Burmaoğlu, S., Polat, M. ve Meydan, C. H. (2013). Örgütsel davranış alanında ilişkisel analiz yöntemleri ve türkçe yazında aracılık modeli kullanımı üzerine bir inceleme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 13-18.
- Campbell, L., White, J. ve Stewart, A. (1991). The relationship of psychological birth order to actual birth order. *Individual Psychology*, 47, 380-391.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2009). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Cerit, E. ve Şimşek, N. (2017). Çocuğun içindeki gizli güç: Psikolojik sağlamlık. *Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi*, 177-181
- Chen, Z., Tanaka, N., Uii, M., Hiramura, H. ve Shikai, N. (2007). The role of personalities in the marital adjustment of japanese couples. *Social Behaviour and Personality*, 35(4), 561-572.
- Clayton, R. R. (1979). *The family, marriage and social change second*. Massachusetts: D. C. Heath and Company.
- Corey, G. (2005). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Çapan, B. E. (2018). Güvenli bağlanma ve affedicilik: psikolojik sağlamlığın aracılık rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 280-292
- Çelebi, B. ve Bal, N. P. (2015). Evli bireylerin doğum sıralarının evlilik uyumu üzerindeki etkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 308-319
- Çetin, B. T. (2010). *Evlilik doyumunun bazı değişkenlere göre yordanması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Dede, E. (2015). *Psikolojik doğum sırasının bireyci – toplulukçu - ilişkisel benlik tipi üzerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, E. D. (2016). *Evli ve çalışan bireylerin çalışma yaşam kalitesinin evlilik uyumuna etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği'nin türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness and Well-Being*, 3(1), 93-102.

- Driver, J., Tabares, A., Shapiro, A. F. ve Gottman, J. M. (2012). *Couple interaction in happy and unhappy marriages: Gottman Laboratory Studies. Normal family processes: Growing diversity and complexity*. New York: Guilford Press.
- Duman, M. (2012). *Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Dumont, M. ve Povost, M. A. (1999). Reilience in adolescents: protective role of coping strategies, self-esteem and social activities on experience of stress and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 343-356.
- Durak, M. (2002). *Deprem yaşamış üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtileri yordamada psikolojik dayanıklılığın rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Eagly, A. H., Wood, W. ve Diekmann, A. B. (2000). *Social role theory of sex differences and similarities: a current appraisal*. New Jersey: The Developmental Social Psychology of Gender.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18(1), 39-47.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Tıp Uzmanlık Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ergün, O. (2016). *Ergenlerde duygusal zeka özellikleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Ersanlı, K. (1996). *Benliğin gelişimi ve görevleri*. Samsun: Eser Ofset.
- Eshleman, J. R. (1991). *The family*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Fışıloğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-23.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Folostinaa, R., Tudorachea, L., Michela, T., Erzsebeta, B., Agheanaa, V. ve Hocaoglu, H. (2015). Using play and drama in developing resilience in children at risk. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, 2362-2368.
- Fraser, M. ve Jenson, J. M. (2008). *A risk and resilience framework for child, youth and family policy*. Erişim tarihi: 21 Eylül 2019 URL: www.sagepub.com/upmdata/5975_Chapter_1_Jenson_Fraser_I_Proof.pdf.
- Fredrickson, B. L., Tugade, M. M., Waugh, C. E. ve Larkin, G. R. (2003). What food are positive emotions in criese? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 365-376.
- Garmezzy, N. (1991). Resilience in children's adaptation to negative life events and stressed environments. *Pediatric Annals*, 20, 459-466.
- Geçtan, E. (2004). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gfroerer, K. P., Gfroerer, C. A., Curlette, W. L., White, J., ve Kern, R. M. (2003). Psychological birth order and the BASIS-A inventory. *The Journal of Individual Psychology*, 59, 30-41.
- Gizir, C. A. (2004). *Academic resilience: an investigation of protective factors contributing to the academic achievement of eight grade students in poverty*. (Unpulished Doctorate Thesis). M.T.U. Institute of Social Sciences, Ankara.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 113-128.
- Glenn, N. D. ve Kramer, K. B. (1987). The marriages and divorces of the children of divorce. *Journal Of Marriage And The Family*, 49, 811-825.
- Gottman, J. M. ve Notarius, C. I. (2002). Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21st century. *Family Process*, 41(2), 159-198.
- Günay, O. (2000). *Evlilik uyumu ile kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Gürbüz, S. ve Bekmezci, M. (2012). İnsan kaynakları yönetimi uygulamalarının bilgi işçilerinin işten ayrılma niyetine etkisinde duygusal bağlılığın aracılık ve düzenleyicilik rolü. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 41(2), 189-213.
- Halford, W. K., Kelly, A. ve Markman, H. L. (1997). *The concept of a healthy marriage. Clinical Handbook of Marriage*. New Jersey: John Wiley.
- Heaton, T. B. ve Albrecht, S. L. (1991). Stable unhappy marriage. *Journal Of Marriage And Family*, 747-758
- Heiman, T. (2002). Parents of children with disabilities: resilience, coping and future expectations. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 14(2), 159-171.
- Hetherington, E. M. ve Stanley-Hagan, M. (1999). The adjustment of children with divorced parents: a risk and resiliency perspective. *Child Psychol Psychiat*, 40, 129-140.
- Holmes, J. G. (1989). Trust in close relationships. *Close Relationships*, 49, 69-77.
- Hopkins, K. D. ve Weeks, D. L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their Place in Research Reporting. *Educational and Psychological Measurement*, 50, 717-729.
- Hoşoğlu, R., Kodaz, A. F., Bingöl, T. Y. ve Batık, M. V. (2018). Öğretmen adaylarında psikolojik sağlamlık. *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 21(1), 8- 14.
- Howard, S. ve Johnson, B. (2008). *Young adolescents displaying resilient and non-resilient behaviour: insights from a qualitative study-can schools make a difference?* Erişim tarihi: 21 Temmuz 2019. URL: www.aare.edu.au/00pap/how00387.htm.
- Howarth, E. (1982). Birth order and personality: Some empirical findings and a biobehavioral theory. *Personality and Individual Differences*, 3(2), 205-210.
- Howell, D. C. (2013). *Statistical methods for psychology*. Belmont: Cengage Learning.
- İlkketenci, R. (2004). *Evlü bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Johnson, D., White, L., Edwards, J. ve Booth, A. (1986). Dimensions of marital quality: towards methodological and conceptual refinement. *Journal of Family Issues*, 7, 31-49.

- Johnson, S. L. ve Jacob, T. (2000). Sequential interactions in the marital communication of depressed men and women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(1), 4-12.
- Kahraman, Z. (2011). *Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kalkan, M. (2005). White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 13(3), 169-174.
- Kalkan, M. ve Odacı, H. (2010). Psikolojik doğum sırası ve ana babaya bağlanma: Okul öncesi öğretmen adayları üzerine bir çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 810-819.
- Kalkan, M. ve Koç, H. E. (2008). Psikolojik doğum sırası bireylerin stresle başa çıkmasını yordayıcısı mıdır? *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 45-59.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). The influence of temperament and character dimensions on marital satisfaction. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12(1), 24-29.
- Kaplan, H. I. ve Sadock, B. J., (1989). *Comprehensive textbook of psychiatry*. Baltimore: Williams & Wilkins.
- Karadeniz, S. (2008). *Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile psikolojik doğum sırası arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kararımk, Ö. (2016). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26) 129-139.
- Kararımk, Ö. ve Siviş-Çetinkaya, R. (2009). Deprem deneyimini yaşamış yetişkinlerin bağlanma stilleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişki. *XVII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Kitapçığı*, 74-75.

- Kaya, İ. (2003). *Evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kayacı, Ü. ve Özbay, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinin travmatik yaşantı, psikolojik doğum sıraları ve sosyal ilgilerinin psikolojik dayanıklılıklarını yordaması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1), 128-142.
- Keye, M. D. ve Pidgeon, A. (2013). Investigation of the relationship between resilience, mindfulness, and academic self-Efficacy. *Open Journal of Social Sciences*, 1(6), 1-4.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kocadere, M. (1995). *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kublay, D. (2013). *Evlilik uyumu: değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kumpfer, K. L. (1999). Factors and process contributing to resilience: The resilience framework. *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*. Erişim tarihi: 25 Eylül 2019. URL: 96950a693ca754aecc422a80dfc8e4812edc.
- Küçük, A. A. ve Sariçam, H. (2015). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynler ile normal çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik sağlık düzeylerinin karşılaştırılması. 25. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, 12-20.
- Larson, J. H. (2003). *The great marriage tune-up book*. San Francisco: Joseey-Bass.
- Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43(2), 228-237.
- Levinger, G. ve Huston, T. L. (1990). The social psychology of marriage. *The Psychology of Marriage*, 20, 19-58.
- Levy-Shiff, R. (1994). Individual and contextual correlates of marital change across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 30(4), 591-601.

- Lewis, R. A. ve Spanier, G. B. (1979). Theorizing about the quality and stability of marriage. *Contemporary Theories About The Family*, 268-294.
- Living English Dictionary. (2013). *Reslient*. İstanbul: Kılavuz Yayınları.
- Lohman, J. F., Lohman, T. G. ve Christensen, O. (1985). Psychological position and perceived sibling differences. *Individual Psychology*, 41(3), 313-318.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. ve Becker, B. (2000a). Research on resilience: Response to commentaries. *Child Development*, 71(3), 573-575.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., ve Becker, B. (2000b). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-560
- Malkoç, B. (2001). *The relationship between communication patterns and marital adjustment* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Malik, D. (2017). *Evli bireylerin değer yönelimlerinin cinsiyetçilik düzeylerinin evlilik uyumlarına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Marjoribanks, K. (2003). Birth order, family environments, academic and affective outcomes. *Psychological Reports*, 92(3), 1284-1286.
- Masten, A. S. (1986). Humor and competence in school-aged children. *Child Development*, 57, 461- 473.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience process in development. *American Psychologist*, 56, 227-239.
- Masten, A. S. ve Powell, J. L. (2003). A resilience framework for research, policy, and practice. *Resilience and vulnerability: adaptation in the context of childhood adversities*. Erişim Tarihi: 13 Haziran 2019. URL: a2a0/b4cb9b19b8e2786a1ae8d6be79c324635659.pdf.
- Melillo, D. ve Bentley, C. (1983). Birth order, perceived birth order and family position of academic women. *The Journal of Adlerian Theory Research and Practice*, 39, 57-62.
- Murphey, B. D. ve Megan-Barry, B. A. (2013). Brigitte vaughn, ms. positive mental health: Resilience. *Adolescent Health Highlight January*, 3, 1-5.

- Neff, L. A. ve Broady, E. F. (2011). Stress Resilience in Early Marriage: Can Practice Make Perfect? *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 1050-1067.
- Noller, P. (1981). Gender and marital adjustment level differences in decoding messages from spouses and strangers. *Journal of Personality and Social Research*, 53, 375-384.
- Norman, E. (2000). *Introduction: The strengths perspective and resiliency enhancement- a natural partnership*. New York: Columbia University Press.
- Odacı, H. ve Kalkan, M. (2007). Psikolojik doğum sırası ve çok boyutlu mükemmeliyetçilik arasındaki ilişki. *Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı*, 17-19.
- Oktan, V., Odacı, H. ve Çelik, Ç. B. (2011). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 140-152.
- Ong, A. D., Bergeman, C. S., Bisconti, T. L. ve Wallace, K. A. (2006). Psychological resilience, positive emotions, and successful adaptation to stress in later life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(4), 730-749.
- Ong, A. D., Bergeman, C. S. ve Boker, S. M. (2009). Resilience comes of age: Defining features in later adulthood. *Journal of Personality*, 77, 1777-1804.
- Öz, F. ve Yılmaz, E. B. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 16(3), 82-89.
- Özcan, B. (2005). *Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özden, Ç. N. (2014). *Evlilik ve uyumsuz otomatik düşüncelerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özüğurlu, K. (1990). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Patterson, J. M. (2002). Integrating Family Resilience and Family Stress Theory. *Journal of Marriage and Family*, 64, 349-360.
- Penick, N. I. ve Jepsen, D. A. (1992). Family functioning and adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, 40, 208-222
- Pienaar, A. (2008). *Exploring psychological resilience among pre-adolescents orphaned by AIDS: a case study*. Erişim Tarihi: 21 Ekim 2019. URL:etd.uovs.ac.za/ETD-db//theses/submitted/etd-12112007-141614/unrestricted/PienaarA.pdf.
- Polat, D. (2006). *Evli Bireylerin Evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Quale, A. J. ve Schanke, A. K. (2010). Resilience in the face of coping with a severe physical injury: A study of trajectories of adjustment in a rehabilitation setting. *Rehabilitation Psychology*, 55(1), 12-22.
- Ramirez, E. R. (2007). Resilience: a concept analysis. *Nursing Forum*, 42, 73-82
- Redhouse. (2008). *Resimli Sözlük*. İstanbul: SEV Matbacılık.
- Rew, L., Taylor-Seehafer, M., Thomas, N. Y. ve Yockey, R. D. (2001). Correlates of resilience in homeless adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 33-40.
- Roberts, C. L. ve White, P. B. (2001). I always knew mom and dad loved me best: Experiences of only children. *Journal of Individual Psychology*, 57, 31-41.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57, 316-331.
- Rutter, M. (1989). Pathways from childhood to adult life. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 30, 25-51.
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 21, 119-144.
- Saks, M. J. ve Krupat, E. (1988). *Social psychology and its applications*. New York: Harper & Row Publishers.
- Salmon, C. (2002). Birth order and relationships. *Human Nature*, 14(1), 73-88.

- Saxton, L. (1996). *The individual, marriage, and the family*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi: Ailenin toplumdaki yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Schoon, I. (2006). *Risk and resilience*. New York: Cambridge University Press.
- Schoon, I. ve Bartley, M. (2008). The role of human capability and resilience. *Psychologist, 21*(1), 24-27.
- Seligman, M. (1990). *Learned optimism*. New York: Random House.
- Seligman, M. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55*, 5-14.
- Shek, D. T. L. (1999). Marital quality and health of chinese couples: A longitudinal study. *Journal of Gender, Culture and Health, 4*(2), 83-96.
- Shulman, B. H. ve Mosak, H. H. (1977). Birth order and ordinal position: Two Adlerian views. *The Journal of Individual Psychology, 33*, 114-121.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equations models. *Sociological Methodology, 13*, 290-312.
- Stewart, A. E. ve Campbell, L. F. (1998). Validity and reliability of the White-Campbell psychological birth order inventory. *The Journal of Individual Psychology, 54*(1), 42-60.
- Stewart, A. E., Stewart, E.A. ve Campbell, L.F. (2001). The relationship of psychological birth order to the family atmosphere and to personality. *The Journal of Individual Psychology, 57*(4), 42-60.
- Stewart, A. E. (2004). Can knowledge of client birth order bias judgement. *Journal of Counseling and Development, 82*, 167-176
- Stout, M. D. ve Kipling, G. (2003). *Aboriginal people, resilience and the residential school legacy*. Ottawa: Aboriginal Healing Foundation.
- Sulloway, F. J. (2007). *Birth order and sibling competition*. New York: Oxford Handbook Evolutionary Psychology.

- Süataç, A. Ö. (2010). *Evlilik uyumunun kişiler arası tarz ve öfke açısından araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Szinovacz, M. (1979). Marital adjustment and satisfaction with marital decision making. *International Journal of Sociology of The Family*, 9(1), 67-94.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 13(4), 7-20.
- Tagay, O., Karataş, Z., Bayar, O. ve Savi-Çakar, F. (2016). Resilience and life satisfaction as the predictors of general self-efficacy. *Global Journal of Counseling and Guidance in Schools: Current Perspectives*, 6(1),11-17.
- Taşköprü, M. (2013). *Evlilik doyumu ile problem çözme becerileri, stresle başa çıkma ve evlilik süresi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2017). *Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi: 13 Haziran 2017. URL: [www.tdk.gov.tr /indexph](http://www.tdk.gov.tr/indexph).
- Tekin, E. (2011). *Askeri hastanelerde çalışan hemşirelerin psikolojik dayanıklılık ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tezcan, S. ve Coşkun, Y. (2004). Türkiye’de 20. yüzyılın son çeyreğinde kadınlarda ilk evlenme yaşı değişimi ve günümüz evlilik özellikleri. *Nüfus Bilim Dergisi*, 26, 15-34.
- Tezer, E. (1986). *Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tugade, M. M. ve Frederickson, B. L. (2004). Resilient individuals use positive emotions to bounce back from negative emotional experiences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 320-333.

- Tutarel-Kıslak, Ş. (1999). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2018). *Evlenme ve boşanma istatistikleri*. URL: www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10909. Erişim Tarihi: 21 Haziran 2019.
- Uçar, T. (2014). *Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin ve mesleki sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Vance, E. ve Sanchez, H. (1998). *Creating a service system that builds resiliency. The curriculum in action*. Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2019. URL: www.dhhs.state.nc.us/mhddsas/childandfamily/technicalassistance/riskresilien.
- Walsh, F. (2006). *Strengthening family resilience*. New York: The Guilford Press.
- Walsh, F. ve McGoldick, M. (2013). Bereavement: A family life cycle perspective. *Family Science*, 4(1), 20-27.
- Werner, E. E. (1955). Journeys from childhood to midlife: risk, resilience and recovery. *Pediatrics*, 114(2), 492-499.
- Werner, E. E. (1984). Resilient children. *Young Children*, 40, 68-72.
- Werner, E. E. (1996). How kids become resilient: Observations and cautions. *Resiliency in Action*, 1(1), 18-28.
- Werner, E. E. ve Smith, R. (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. New York: Adams, Bannister and Cox.
- White, J., Campbell, L., Stewart, A., Davies, M. ve Pilkington, L. (1997). The relationship of psychological birth order to career interests. *Individual Psychology*, 53, 89-104.
- Windle, M. (1999). Critical conceptual and measurement issues in the study of resilience. *Resilience and development: Positive life adaptations*, 1(1), 161-176.

- Yenisey, F. (2009). *Ceza mevzuatı*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Aile ve Toplum*, 3(3), 1-16.
- Yeter, N. (2017). *Kadınların iş doyumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi. İstanbul.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(1), 48-58.
- Yılmaz, B. (2017). *Kanser hastalarında depresyon ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide üstbilişsel işlevlerin rolü* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, F. E. (2014). *Evli bireylerin ego durumları ve çocuklarının okul başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yöntem, M. K., Öktem, İ. ve Artuç, S. (2017). Lise öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *International Periodical for the Languages*, 12(4), 623-640.
- Zehir, T. (2016). *Evlilik uyumu ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

EKLER

EK-1

ANKET FORMU

Sayın katılımcı bu anketin amacı bilimsel tez hazırlamaktır. Hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinin adı” EVLİ BİREYLERİN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI, EVLİLİK UYUMU VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI ARASINDAKİ YORDAYICI İLİŞKİLER”dir. Sorularda kişisel bilgilerinize dair hiçbir soru bulunmamaktadır ve edinilecek olan bilgiler kimseyle paylaşılmayacaktır. Soruları içtenlikle cevaplayacağınız için teşekkür ederim.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans Öğrencisi

ZÜBEYDE İLMEN

PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI ÖLÇEĞİ

Açıklama:

Lütfen her bir maddeyi okuduktan sonra, yetişmiş olduğunuz aile içinde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin görüşlerinizi “EVET” veya “HAYIR” seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtiniz. Eğer birkaç ailede yetişmişseniz, en fazla zaman geçirdiğiniz aileyi düşünerek yanıtlarınızı veriniz. Kardeşiniz yoksa kardeşlerle yaşanan deneyimleri içeren maddeleri cevaplamayınız.

EVET HAYIR 1. Ana-babamın benimle ilgili beklentilerinin çok yüksek olduğuna inanırdım.

EVET HAYIR 3. Ailem benim yaşamıma istemediğim kadar çok karışırdı.

EVET HAYIR 5. Benim için, büyükleri mutlu etmek önemliydi.

EVET HAYIR 7. Kendimi başkalarından soyutlanmış hissedirdim.

EVET HAYIR 9. Anne-babamın benimle ilgili endişeleri vardı.

- EVET HAYIR 11. Kız ve erkek kardeşlerime doğru ve yanlışlar hakkında öğüt vermek benim için önemliydi.
- EVET HAYIR 13. Anne-babamın tam ilgisini asla görememiş gibiydim.
- EVET HAYIR 15. Ailemdeki diğer bireylerden daha düzenli ve planlı durumdaydım.
- EVET HAYIR 17. Başkalarının yaptıkları şeyleri doğru yapmaları benim için önemliydi.
- EVET HAYIR 19. Ailemin diğer üyelerinden daha az önemliymişim gibi gelirdi.
- EVET HAYIR 21. Anne-babam, yaşamımda olup biten her şeyi bilmek isterlerdi.
- EVET HAYIR 23. Anne-babam tarafından engellendiğimi hissedirdim.
- EVET HAYIR 25. İsteddiğim her zaman ailemin yöneticisi olabildim.
- EVET HAYIR 27. Ailemden istediğim şeyi elde etme konusunda başarılıydım.
- EVET HAYIR 29. Okulda en iyi olmak benim için önemliydi.
- EVET HAYIR 31. Anne-babam, benim yapmam gereken her şeyi kendi işleri gibi görürlerdi.
- EVET HAYIR 33. İsteddiğim zaman ailenin patronu olabilirdim.
- EVET HAYIR 35. Anne-babam, başkalarının işleriyle fazlaca ilgilenirlerdi.
- EVET HAYIR 37. Ailemdeki en çekici, en sevilen kişi ben gibi görünürdüm.
- EVET HAYIR 39. Ailemdeki diğer kişilerin yaptıkları şeyleri düzgün yapmalarını isterdim.
- EVET HAYIR 41. Her şeyi usulünce, olması gerektiği gibi yapmaktan hoşlanırdım.

EK-2**PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ**

Lütfen size uygun olanları rakamın üzerini (X) işareti ile işaretleyiniz.

	Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1. Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.	1	2	3	4	5
3. Stresli durumlardan sonra kendime gelmem uzun zaman almaz.	1	2	3	4	5
5. Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlattırım.	1	2	3	4	5

EK-3

EVLİLİK UYUM ÖLÇEĞİ

1. Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

*	*	*	*	*	*	*
Çok						Çok
Mutsuz			Mutlu			Mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki **anlaşma ya da anlaşmazlık** derecesini yaklaşık olarak (X) şeklinde belirtiniz.

Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

	Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız	Arasıra anlaşamadığımız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Her zaman anlaşamayız
3. Boş zaman etkinlikleri	()	()	()	()	()	()
5. Arkadaşlar	()	()	()	()	()	()
7. Toplumsal kurallara uyma(doğru, iyi veya uygun davranış)	()	()	()	()	()	()
9. Eşin akrabalarıyla anlaşma	()	()	()	()	()	()

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabın yanındaki kutucuğu (X) şeklinde işaretleyiniz.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

- Hepsini
- Bazılarını
- Çok azını
- Hiç birini

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

- Sık sık
- Arada sırada
- Çok seyrek
- Hiçbir zaman

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- Hemen hemen hiçbir zaman
- Nadiren
- Çoğu konularda
- Her konuda

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : ZÜBEYDE İLMEN
Doğum Yeri ve Tarihi : İSTANBUL/1984
Medeni Durumu : EVLİ
e-posta : zubeydeilmnen35@gmail.com

Eğitim Bilgileri

İlkokul : ŞİRİNEVLER İLKOKULU/İSTANBUL
Ortaokul : BAKIRKÖY İMAM HATİP ORTAOKULU/İSTANBUL
Lise : ATAKÖY ANADOLU LİSESİ
Lisans : SELÇUK ÜNİVERSİTESİ/KONYA
Yüksek Lisans : SELÇUK ÜNİVERSİTESİ/KONYA
Doktora :

İş Deneyimi

-
1. GÖNÜL KOLEJİ/REHBER ÖĞRETMEN/2011-2014
 2. MEVLANA ÜNİVERSİTESİ/PSİKOLOJİK DANIŞMAN/2014-2015
 3. ANEMON KOLEJİ/REHBER ÖĞRETMEN/2015-2017
 4. İLK MASALIM ANAOKULU/MÜDÜR/2018-2019
 5. KIVILCIM ANAOKULU/MÜDÜR/2019-

Aldığı Eğitimler

AİLE DANIŞMANLIĞI SERTİFİKASI-SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
KISA SÜRELİ ÇÖZÜM ODAKLI TERAPİ- Dr. Öğretim Üyesi NEVİN DÖLEK
CİNSEL TERAPİ EĞİTİMİ- CEM KEÇE
POZİTİF PSİKOTERAPİ EĞİTİMİ- OLGU PSİKOLOJİK DANIŞMALIK
MERKEZİ
WİSCR UYGULAYICI EĞİTİMİ- MARTI PSİKOLOJİK DANIŞMALIK
MERKEZİ
ÇOCUK VE YETİŞKİN RESİM ANALİZİ EĞİTİMİ- OLGU PSİKOLOJİK
DANIŞMANLIK MERKEZİ
OYUN TERAPİ EĞİTİMİ- ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EMDR UYGULAYICI EĞİTİMİ- PAPİLLİON PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
MERKEZİ